

Katedra: Katedra historie
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Humanitní studia-dějepis

Josef Meissner. Osud německého učitele a
regionálního historika ze Smržovky
Josef Meissner. The Life of the German Teacher
and Regional Historian from Smržovka

Bakalářská práce: 2013-FP-KHI-070

Autor:

Lenka Jemelková

Podpis:

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

Konzultant: PhDr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
55				2	1

V Liberci dne: 26. 7. 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Lenku Jemelkovou
adresa: Sušice 101, p. Radslavice, 751 11
studijní obor (kombinace): Historie - Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Název BP: Josef Meissner. Osud německého učitele a regionálního historika ze Smržovky
Název BP v angličtině: Josef Meissner. The Life of the German Teacher and Regional Historian from Smržovka
Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
Konzultant: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.
Termín odevzdání: 30. dubna 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 16. 4. 2010

děkan

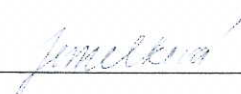

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): LENKA JEMELKOVÁ

Datum: 18. dubna 2011

Podpis:

Název BP:	Josef Meissner. Osud německého učitele a regionálního historika ze Smržovky
Vedoucí práce:	PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
Cíl:	Tématem bakalářské práce je osobnost Josefa Meissnera (1878 – 1970). Na osudu tohoto německého učitele a regionálního historika ze Smržovky lze dokumentovat složitý historický vývoj regionu ve 20. století. Tento člen Německé sociálně demokratické dělnické strany se po vítězství henleinovců v obecních volbách ve Smržovce musel vzdát místa kronikáře. Byl soustavně ponižován, městský úřad ho využíval jako obecního sluhu. Po skončení války mohl sice jako uznáný antifašista zůstat ve Smržovce, ale musel si znovu zažádat o státní občanství. Byly mu zkonfiskovány úspory a ocitl se bez prostředků.
Požadavky:	Studentka bude vycházet především z pramenného výzkumu, konkrétně z poměrně rozsáhlého osobního fondu Josefa Meissnera uloženého ve Státním okresním archivu v Jablonci nad Nisou a další materiály z tohoto archivu. Sondáž bude provedena též v Národním archivu a Archivu bezpečnostních složek. Pokud to bude možné, uskuteční studentka rozhovory s dosud žijícími pamětníky. Především v obecně historických pasážích bude samozřejmě vycházet z příslušné literatury a tiskem vydaných pramenů, pominut nebude ani regionální tisk.
Metody:	rešerše literatury pramenný výzkum oral history
Literatura:	Bitman, Jan: Jak jsme žili na Smržovce a v okolí ve 20. století. Jablonec nad Nisou 2006 Čapka, František – Slezák, Lubomír – Vaculík, Jaroslav: Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce. Brno 2005 Kárník, Zdeněk: České země v éře První republiky (1918 - 1938). 3. díly. Praha 2000, 2002, 2003 Kuklík, Jan: Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“. Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Praha 2002 Kukal, Václav – Radvanovský, Zdeněk a kol.: „Sudety“ pod hákovým křížem. Ústí nad Labem 2002 Velké dějiny zemí Koruny české XIII. - XVb. Praha 2000, 2002, 2006 a 2007 Wiedemann, Andreas: „Komm mit uns das Grenzland aufbauen“ Ansiedlung und neue Strukturen in den ehemaligen Sudetengebieten 1945 - 1952. Essen 2007 Zimmermann, Volker: Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945). Praha 2001

Čestné prohlášení

Název práce: **Josef Meissner. Osud německého učitele a regionálního historika ze Smržovky**

Jméno a příjmení autora: Lenka Jemelková

Osobní číslo: P08000677

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Praze, dne 7. července 2013

Podpis

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat všem, kteří mi byli nápomocní při vzniku předložené bakalářské práce a bez nichž by nemohla vzniknout. V první řadě děkuji vedoucí práce PhDr. Jaroslavu Pažoutovi PhD., za jeho čas, ochotu, cenné rady, náměty a připomínky, které mi předával. Dále děkuji za ochotu při poskytování informací a materiálů pracovníkům Státního okresního archivu v Jablonci nad Nisou. Obrovský dík patří mé rodině a dalším lidem, kteří mi v průběhu vzniku práce přispěli radami nebo mě jiným způsobem podporovali.

ABSTRAKT

Práce je tematicky zaměřena na významnou osobnost smržovského regionu, Josefa Meissnera a to s ohledem na Meissnerovy životní osudy, veřejné, politické i odborné působení. Meissner, který od roku 1901 působil jako učitel na místní obecné škole, se výrazně angažoval ve zpracování lokální historie. Významným úspěchem, kterého dosáhl, bylo vytvoření sbírky, která se později stala základem pro Národopisnou výstavu o hospodářském vývoji města. Zajímavé jsou i životní osudy Josefa Meissnera jakožto představitele německé národnostní menšiny v ČSR zastávajícího antifašistické postoje, na kterých lze sledovat složitý historický vývoj regionu ve 20. století.

Klíčová slova: Meissner Josef (1878-1970), Smržovka, regionální historiografie, německá menšina v českých zemích

ABSTRACT

Work on the fate of Germanteacher Smržovka Joseph Meissner focuses on the life, public and political activity of teachers in the region Smržovka village, where he worked since 1901 as a teacher at the local primary school. Took the initiative to create a collection, which later became the basis for the Ethnographic Exhibition on economic developments města. Hesoughtestablishing a local museum. In the 30th he became the chronicle rof the village Smržovka. This member of the German Social Democratic Workers' Party after Henlein victory in municipal elections in Smržovka chronicler had to give up the place. After the war, although he couldremain in Smržovka recognized as anti-fascist, but he did not expect favorable time. He had to re-apply for citizen ship. He had been confiscated by the savings and found him self in a difficult situation. Through Meissner people can follow a complex historical development of the region in the 20th century.

Keywords: Meissner Josef (1878-1970), Smržovka, regional historiografy, The German minority in the Czech Republic

OBSAH

I	ÚVOD	6
II	KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY	7
2.1	KRITIKA PRAMENŮ	7
2.2	KRITIKA LITERATURY	9
III	ŽIVOTOPIS	12
3.1	VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÉ AKTIVITY UČITELE JOSEFA MEISSNERA .. CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.	
3.1.1	Spolek učitelů Freie Schule	18
3.1.2	Ještědsko-jizerský horský spolek	18
IV	POLITICKÁ ČINNOST JOSEFA MEISSNERA	26
4.1	POLITICKÁ ČINNOST PŘED PRVNÍ SVĚTOVOU VÁLKOU	26
4.2	POLITICKÁ ORIENTACE ZA PRVNÍ REPUBLIKY	28
4.3	OSUDY JOSEFA MEISSNERA A JEHO RODINY V DOBĚ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY Z POLITICKÉHO HLEDISKA ..	32
4.4	ZAČLENĚNÍ JOSEFA MEISSNERA DO POVÁLEČNÉ SPOLEČNOSTI	34
V	MEISSNER JAKO VĚDEC A HISTORIK	39
5.1	REGIONÁLNÍ TVORBA	39
5.2	MEISSNEROVY POČÁTKY ZÁJMU O MÍSTNÍ HISTORII	40
5.3	SMRŽOVSKÉ NÁRODOPISNÉ MUZEUM	41
5.3.1	Založení první sbírky	41
5.3.2	Zakládání muzea	42
5.4	VEDENÍ KRONIKY	45
5.5	MEISSNER JAKO BADATEL A AUTOR	48
5.5.1	Dějiny průmyslu ve Smržovce a v jejím okolí	48
5.5.1.1	Dřevozpracující průmysl	48
5.5.1.2	Textilní průmysl	48
5.5.1.3	Sklářský průmysl a výroba bižuterie	49
5.5.2	Genealogické studie	51
VI	PŘEHLED MEISSNEROVÝCH DĚL	52
VII	ZÁVĚR	54
VIII	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	56
IX	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
9.1	PRAMENY	57
9.1.1	Prameny archivní povahy	57
9.1.2	Tiskem vydaný pramen	57
9.1.3	Edice dokumentů	57
9.1.4	Dobová periodika	57
9.2	LITERATURA	58

I Úvod

Pokud se budeme zajímat o Jablonecko hlouběji, konkrétně pokud budeme vyhledávat nějaké informace o smržovské lokalitě, o její historii, etnologii, dějinách tamějších podniků, pravděpodobně narazíme na osobnost regionálního historika Josefa Meissnera, který zde působil v letech 1901-1963. Nejprve se věnoval učitelskému povolání, které v něm vzbudilo zájem o vlastivědu a historii. Díky hlubokému zaujetí pro svůj obor se začíná zabývat specializovanějšími odvětvími historie. Detailněji se věnoval především genealogickému zkoumání šlechtických rodů a významnějších rodin severočeského regionu, ale probádal i historii výrobních podniků a veřejných institucí.

Josef Meissner svou prací zanechal odkaz pro další generace. Meissnerova záslužná badatelská a publikační činnost, doložená utříděnými výstřižky z novin a strojopisy prací, výrazně přispěla a dodnes přispívá k poznání dějin Smržovky a okolí. Fakta o daných událostech předkládal nezaujatě a objektivně. Jeho kvalit si velice cenili zástupci obce Smržovka a požádali ho o vedení místní kroniky.

Cílem předkládané bakalářské práce je zpracovat Meissnerovy osudy a rozšířit poznání o jeho badatelské činnosti. Na událostech, které se přímo dotýkaly obyvatele jabloneckého okresu, lze poznat historický vývoj Smržovky ve 20. století.

Vlastní text bakalářské práce, který následuje po rozboru literatury a pramenů, je tematicky rozdělen do pěti základních kapitol, popisujících nejen život Josefa Meissnera, ale také jeho politickou, badatelskou a vědeckou činnost. První kapitola obsahuje základní životopis Josefa Meissnera. Následuje popis jeho politického působení, jemuž je věnován samostatný oddíl, protože o veřejné dění Meissner projevoval veliký zájem, neboť si uvědomoval, že odraz politického dění a kultury se promítá do celkové úrovně národa. Předposlední kapitola je věnována jeho vědecké, publikační a kronikářské činnosti. Za významné je možno považovat Meissnerovo hobby, sbírání historických pramenů hmotné povahy. Na základě své sbírky později uskutečnil svůj plán založit muzeum, které by zachycovalo zvláštnosti typické pro daný region, například látky, sklo, knoflíky, předměty zdejší tovární výroby nebo umělecká díla.

Na závěr je přidána bibliografie Meissnerových děl, která vyšla tiskem a děl, která nebyla dosud publikována. Součástí bakalářské práce jsou faksimile fotografií a dokumentů vztahující se k Meissnerovu životu a jeho profesnímu působení.

II Kritika pramenů a literatury

2.1 Kritika pramenů

Hlavním pramenným materiálem pro zpracování daného tématu byl rozsáhlý osobní fond Josefa Meissnera, který se nachází ve Státním okresním archívu v Jablonci nad Nisou. Tento fond obsahuje 76 kartonů a čítá 460 inventárních jednotek.¹

První dva kartony osobní pozůstalosti Josefa Meissnera (řazeny do inv. č. 1) zahrnují několik úředních listin v podobě vysvědčení, matričních dokladů, dále listiny, které se týkají majetkových záležitostí, jeho zaměstnání a penze, včetně průkazů, a několik fotografií Meissnera a rodinných příslušníků. Inv. č. 2, 3, 4 obsahuje korespondenci osobní i úřední povahy. Fond je možno označit též za základní materiál vhodný pro studium dějin lokality Smržovky, neboť obsahují množství Meissnerových textů a dokumentace, které se k nim vztahují. Dvě inventární jednotky (karton č. 5. a 6), jsou věnovány dějinám významných šlechtických rodů. Texty k dějinám Jablonecka, panství Smržovka a jednotlivých obcí jsou badatelům k dispozici pod inv. č. 7. -73. Následují písemnosti o historii průmyslu sklářského, textilního a dřevozpracujícího. Velká část fondu obsahuje prameny pro studium genealogie, ilustrační materiál a novinové výstřižky. Meissnerův písemný materiál byl uložen v prostorách jeho bytu ve Smržovce v Nádražní ulici č. p. 756 až do jeho odchodu do zařízení pro seniory v roce 1967. Krátce poté byl na přechodnou dobu uložen v prostorách Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. Poté byl v roce 1972 uložen do tehdejšího Okresního archivu v Jablonci nad Nisou. O rok později byl tento materiál poprvé zpracován do provizorního inventáře. K větším změnám v inventáři došlo v letech 1992 až 1994. Roku 1995 byl fond zreinventarizován Věrou Wowkovou.

Mezi další důležité prameny patří pět dílů Meissnerových osobních deníků, které byly za dosud nevyjasněných okolností vyvezeny z tehdejšího Československa. Deníky jsou přístupné v Isergebirgs-Museum Neugablonz ve městě Kaufbeuren ve Spolkové republice Německo. Zde pracovníci muzea vypracovali strojopisný opis originálů. Přesto lze na požádání zapůjčit původní deník, který obsahuje na rozdíl od kopie mnoho příloh v podobě fotografií. Meissnerův osobní deník je rozdělen na pět svazků. První kniha zachycuje období let 1913-1914.² Druhý díl Meissnerova deníku zaznamenává období první světové

¹ Státní okresní archiv v Jablonci nad Nisou (dále jen SOkA Jbc), fond Meissner Josef, osobní pozůstalost-Smržovka.

² Isergebirgs-Museum Neugablonz, (dále IMN) Tagebuch von Josef Meissner, Band II. 1913-1914, inv. č. A3 1011, 195 s.

války.³ Léta 1918-1926 obsahuje třetí svazek označený jako č. 4.⁴ Čtvrté pokračování Meissnerova deníku navazuje léty 1926-1931.⁵ Poslední díl začíná od roku 1932 a nejsou zde pravidelné časové záznamy, některé události předválečných a válečných let nejsou uvedeny. Osobní zápisky Josefa Meissnera jsou ukončeny záznamy z června roku 1945.⁶

Vedle této pozůstalosti se dochovala řada cenných příloh k městské kronice vedené J. Meissnerem, které jsou k nahlédnutí na Městském úřadě ve Smržovce. Několik Meissnerových prací, týkajících se převážně historie regionálních podniků lokality Jablonce, je archivováno v Národním technickém muzeu v Praze.

Na druhou stranu téměř žádné respektive velmi omezené informace přinesla badatelská činnost v Archivu bezpečnostních složek. Prozkoumány byly fondy *Liberec 1949-1969*, jehož původcem bylo Krajské velitelství Státní bezpečnosti, Krajská správa SNB Ústí nad Labem. Obsahovaly svazky k jednotlivým osobám v podobě záznamů o zatčení, informace o pobytu, záznamy o emigraci. Ke zvolenému tématu práce by byly relevantní pouze materiály, jež příkazem tehdejšího ministerstva vnitra byly v 70. letech skartovány.

Za další významný pramen je možno považovat denní tisk. V letech 1892-1941 vycházel pravidelně Gablonzer Tagblatt vydavatele Emila Böhmeho. Součástí tohoto periodika bývala vlastivědná příloha Unser Isergebirge, kam Josef Meissner přispíval svými studiemi.⁷ Z těchto novin Meissner často vybíral nejzajímavější regionální zprávy a zhotovoval výstřižky, které chronologicky zařazoval do knih nebo je členil dle tématu.⁸ V období let 1945- 1952 vycházel deník Stráž severu, list Národní fronty v českém pohraničí, který lze využít pro dokreslení charakteru doby poválečných let v Československu.⁹

Posledním zahrnutým pramenem byla klasická metoda rozhovoru s pamětníky (orální historie). Jednalo se o rozhovor s manžely Juliem a Věrou Bitmanovými, kteří poskytli svědectví o průběhu posledních válečných let a následném poválečném vývoji Smržovky i tamního regionu, jak je vnímali ve svém mladém věku. Další fakta o poválečném vývoji z pohledu odsunuté rodiny z Jablonecka se podařilo získat z opakovaných rozhovorů

³ IMN, Tagebuch von J. Meissner, Band III. 1914-1918, inv. č. A3 1012, 89 s.

⁴ IMN, Tagebuch von J. Meissner, Band IV. 1918-1926, inv. č. A3 1013, 304 s.

⁵ IMN, Tagebuch von J. Meissner, Band V. 1926-1931, inv. č. A3 1014, 237 s.

⁶ IMN, Tagebuch von J. Meissner, Band VI. 1931- 1945, inv. č. A3 1015, 132 s.

⁷ Krajská vědecká knihovna Liberec, Gablonzer Tagblatt, Jablonec nad Nisou, Böhme E., 1925-1941

⁸ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 58-67, Osobní pozůstalost J. Meissnera, novinové výstřižky

⁹ Stráž severu: deník Národní fronty v českém pohraničí. Liberec: Akční výbor Národní fronty v Liberci, 1945-1952.

s pamětníci Brigitte Lastovka, které byly realizovány během týdenní návštěvy v Kaufbeuren (Bavorsko, SRN).

2.2 Kritika literatury

Informace, které byly získány z pramenů, jsou doplněny především vybranou odbornou literaturou obecného zaměření pro nastínění kontextu doby. Pro období Meissnerova mládí je relevantní publikace od Otty Urbana „*Česká společnost 1848-1918*“ podávající celkový přehled dějin II. poloviny 19. století.¹⁰

Jan Křen ve svém díle *Konfliktní společenství Češi a Němci 1780-1918* podává podrobný pohled na souvislosti vzájemného česko-německého soužití.¹¹

Titul ilustrující dobu pro období 1. republiky „*České země v éře první republiky*“ od Zdeňka Kárníka, je trilogií, která se váže k období let 1918-1938, a zachycuje nejen politickou situaci, ale také kulturní sféru společenského života jak příslušníků nejvyšších sociálních vrstev, tak také široké veřejnosti. Tato trilogie může být považována za publikace odrážející každodennost meziválečného období, což je důležité pro dokreslení kontextu doby nastíněné v této práci. Jedná se inspirující dílo, z něž bylo čerpáno během celé doby psaní tohoto textu.¹²

Dalším zdrojem je práce Volkera Zimmermanna „*Sudetští Němci v nacistickém státě*“¹³, která podává pohled o charakteru nacistické politiky v pohraničních oblastech a o vývoji soužití Čechů a Němců v Župě. Přínosem tohoto titulu je i přehledné podání česko-německých politických dějin v meziválečném období.

Problematikou českého vztahu k Němcům a označením český Němec se zabývá Eva Hahnová v díle „*Sudetoněmecký problém, obtížné loučení s minulostí*“.¹⁴ Autorka objektivně reflektuje sudetoněmecký problém a jeho vliv na česko-německé vztahy.

Práce „*Sudety pod hákovým křížem*“ autorů Václava Kurala a Zdeňka Radvanovského

¹⁰ URBAN, Otto.: *Česká společnost 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1982, 690 s.

¹¹ KŘEN, Jan.: *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780-1918*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1990, 508 s. ISBN 80-200-0337-1.

¹² KÁRNÍK, Zdeněk.: *České země v éře první republiky (1918-1938), Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*díl první, Praha 2003, 571 s.

KÁRNÍK, Zdeněk.: *České země v éře první republiky (1918-1938), Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, díl druhý, Praha 2002, 577 s.

KÁRNÍK, Zdeněk.: *České země v éře první republiky (1918-1938), O přežití a o život*, díl třetí, Praha 2003, 803 s.

¹³ ZIMMERMANN, Volker.: *Sudetští Němci v nacistickém státě, Politika a nálada v říšské župě Sudety (1938-1945)*, díl třetí, Praha 2001, 803 s.

¹⁴ HAHNOVÁ, Eva.: *Sudetoněmecký problém: Obtížné loučení s minulostí*, 2.vyd., Ústí nad Labem 1999, 377 s., ISBN 80-860-6738-6.

a kol. je publikací, která se věnuje historii českého, moravského a slezského pohraničí s důrazem na části, jež se po Mnichovské dohodě ocitly jako součást Říšské župy Sudety.¹⁵

K přiblížení situace v poválečných letech v různých městech Česka přispěl také sborník kolektivu autorů „Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945“¹⁶. Pro naše účely byly nejcennější kapitoly o severočeských obcích.

O společnosti v období po roce 1945 podává obraz Matěj Spurný v díle „Nejsou jako my“.¹⁷ Mapuje, jaké změny probíhaly v pohraničí a jaký dopad měly na společnost. Zachycuje českou společnost ve vztahu k menšinám v pohraničí.

Pro tuto práci byla využita faksimilová edice dokumentů „Odsunutí hrdinové“.¹⁸ Tento tiskem vydaný pramen byl vyhotoven v rámci projektu realizovaného na základě usnesení vlády č. 1081 z 24. 8. 2005. Dokumentace se týká osudů aktivních odpůrců nacismu, kteří byli po skončení druhé světové války postiženi v souvislosti s opatřeními uplatňovanými v Československu proti tzv. nepřátelskému obyvatelstvu. Editovali ji Zdeňka Kokošková a Jaroslav Pažout. Čerpáno bylo i z historického úvodu Davida Kovaříka.

Ediční řadu s názvem „Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951, Češi a Němci do roku 1945“¹⁹, editovali Adrian von Arburg a Tomáš Staněk. Tento úvod k edici neobsahuje archivní prameny, avšak poskytuje soubor textů, které mají přiblížit obraz migračních změn, které postihly pohraničí českých zemí.

Průkopnickým dílem v oblasti populárně laděných prací je publikace „Jak jsme žili na Smržovce“²⁰ od pamětníka Jana Bitmana, který žil dlouhá léta v obci Smržovka. Jedná se o retrospektivu, kdy autor vzpomíná a popisuje svůj pohled na dobové události. Prostřednictvím jeho vyprávění a vzpomínek se čtenář přenesl do 30. let 20. století na Smržovce, kdy zde působilo mnoho podnikavých drobných živnostníků. Popisovány jsou zde osudy Bitmanova rodu, který byl provázán s obcí Smržovka. Jan Bitman si pamatuje

¹⁵ RADVANSKÝ, Zdeněk - Václav KURAL.: *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem: Albis International, 2002, 547 s., ISBN 80-860-6766-1.

¹⁶ ARBURG, Adrian von a kol.: *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská pro Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura, 2010. 534 s.

¹⁷ SPURNÝ, Matěj.: *Nejsou jako my, Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*, Praha 2011, 370 s.

¹⁸ KOKOŠKOVÁ, Zdeňka a Jaroslav PAŽOUT. *Odsunutí hrdinové: faksimilová edice dokumentů*. Praha: Národní archiv, 2008, 56 s. ISBN 978-808-6712-666,

¹⁹ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. 1. vyd. Středokluky: Susa, 2010, ISBN 808605768223

²⁰ BITMAN, Jan. *Jak jsme žili na Smržovce a v okolí ve 20. století*. Vyd. 1. Smržovka: Město Smržovka, 2006. 167. s., ISBN 978-809-0197-299.

válku jako malý chlapec. Nejvíce možná proto, že jej zasáhla v mladším školním věku, kdy se s rodinou musel častěji stěhovat a navštěvovat základní školu během válečného období v různých obcích. Vzpomínky jsou doplněny událostmi dob závěru první republiky a období války, které se vztahují k obci Smržovka i k Československé republice.

Prvním uceleným zpracováním historie obce Smržovka je publikace s názvem „Smržovka pohledy do historie dávné i nedávné“, vydaná k 105. výročí povýšení na město.²¹ Kolektiv autorů spolupracoval s pamětníky, kteří poskytli výpovědi a svědectví, a tak dokreslili život obyvatel. Kniha je ceněna pro svůj bohatý ilustrační materiál i pro široký rozptyl témat vztahující se k obci Smržovka. V jednom z příspěvků je zmíněn také učitel, historik, správce muzea Josef Meissner.

²¹ KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL.: *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, 256 s.

III. ŽIVOTOPIS

Josef Meissner se narodil 17. ledna 1878 v Hejtmánkovicích na Broumovsku v rodině, která zde žila od počátku 18. století. Svědčí o tom záznam v jeho rodokmenu o příchodu a usazení Meissnerova (tehdy psáno jako Maychsnerova) rodu do českých zemí.²²

1. Josef Meissner za první světové války, (*IMN, Tagebuch von Josef Meissner, Band II. 1913-1914, inv. č. A3 1011, deník č. II*)

Meissnerovi bydleli na venkově a vlastnili malou usedlost. Josefův otec Antonín Meissner byl rolníkem, matka Anna Meissnerová podle dochované pracovní knížky pracovala jako přadlena.²³ Malý Josef v předškolním věku vyrůstal u prarodičů z matčiny strany. Od malička byl u Josefa patrný kladný vztah k přírodě. Německou národní a měšťanskou školu navštěvoval v Broumově. V Trutnově se připravoval na střední odborné škole na učitelské povolání, kde završil studia maturitní zkouškou.²⁴ Stalo se tak v náhradním termínu s ročním odkladem v roce 1898.²⁵ Ještě téhož roku byl povolán k povinnému vojenskému výcviku.²⁶ Po ukončení se stal vojákem rakousko-uherské armády v záloze. Jeho první učitelská praxe začala v roce 1898 na základní škole

²² SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, Rodokmen rodiny Meissnerů

²³ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, Pracovní knížka Anny Meissnerové

²⁴ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 1. Osobní pozůstalost J. Meissnera, vysvědčení, učitelský ústav v Trutnově

²⁵ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 1, Osobní pozůstalost J. Meissnera, maturitní vysvědčení

²⁶ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, Doklad o povinném vojenském výcviku

v Horním Maxově, kde se postupně vypracoval na řídícího učitele.

Záznam v oddacím listě manželů Meissnerových dokládá příchod Josefa Meissnera do obce Smržovka v roce 1901. S určitostí nelze stanovit, zda odešel vyučovat na německou obecní školu ve Smržovce s krátkodobým záměrem, nebo předpokládal, že se v obci usadí natrvalo. Zřejmé je, že vyhledával společnost a byl to muž velmi aktivní a sdílný. Při společenských příležitostech (plesy, koncerty, divadelní představení, pěší výlety) se rád seznamoval a získal si mnoho nových přátel. Jedním z nich se stal i Hugo Vorbach, výrobce skleněné tovární bižuterie, úspěšný smržovský podnikatel. Přátelství se stalo o to významnější ve chvíli, kdy byl Meissner seznámen s jeho sestrou, Růženou Vorbachovou. Takto poznal svoji budoucí ženu. Dle dochovaného oddacího listu víme, že se Růžena Vorbachová provdala za Josefa Meissnera dne 10. srpna 1903 na římskokatolickém farním úřadě ve Smržovce.²⁷ Dne 13. prosince 1904 se jim narodil syn Rudolf Meissner.²⁸

Časté neshody mladých manželů, pramenící z partnerské žárlivosti z manželčiny strany, donutily Josefa Meissnera trávit čas jiným způsobem, než v kruhu rodiny. Vždy se zajímal o lidovou tvorbu, a nyní se mu uvolnilo více prostoru pro veřejně prospěšné aktivity, mezi které patřila politika a dobrovolná spolková organizace. Z hlediska místního historického výzkumu bádá v matričních záznamech a vytěžoval data pro utváření genealogických studií významných rodů na Jablonecku. Zjišťoval původ místních kulturně-historických památek. Podařilo se mu veřejnost přimět ke sběru různých starobylých cenností v podobě knih, deníků, nákrešů, starých domácích předmětů, včetně vzácných kusů, které zachytily vývoj výroby skleněných knoflíků. V roce 1905 navrhnul zřídit obecní muzeum.²⁹ Žádost týkající se návrhu na založení odborné sklářské školy podal v roce 1910.³⁰

Před první světovou válkou se angažoval podle svých slov v liberálních a demokratických organizacích, které blíže nespecifikuje.³¹ Meissnerovy přípravné práce pro tvorbu výstavy přerušil roku 1914 povolávací rozkaz. Meissner se stal písařem okresního velitele armády v Turnově. O rok později se ocitl na frontě, nedaleko italského horského

²⁷ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90., kart. 2, Osobní pozůstalost Josefa Meissnera, oddací list

²⁸ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90., kart. 2. korespondence Rudolfa Meissnera s úřady, Žádost o svolení k vystěhování s manželkou a dítětem do amerického okupačního pásma, Okresnímu národnímu výboru, dne 25. 3. 1949

²⁹ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart.2, úřední korespondence, Životopis, 18. srpna 1945

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

městečka Cima di Vezzena poblíž pevnosti Tullun.³²

2. Meissnerova jednotka za první světové války (horní řada, druhý zleva) (SOkA Jbc, f. Meissner, J. Smržovka, Osobní dokumenty, kart. č. 2)

Zde se jako desátník rakousko-uherské vojenské jednotky podílel na odražení útoků italské armády. Právě při obraně dělostřelecké pozorovatelny na pomezí pohraničních pevností byl v příkopu zasažen dělostřeleckým granátem, který mu způsobil tržnou ránu na temeni hlavy. Domobranecký desátník Josef Meissner byl tehdy převezen do nemocnice v Monte Rover.³³ Po překonání akutního ohrožení zdraví a částečném zotavení byl z fronty odvezen a hospitalizován v ozdravovně.

Zdravotní potíže nicméně přetrvávaly a překlenuly se do chronického stavu. Trpěl silnými bolestmi hlavy, nebyl schopen delší koncentrace na práci a měl trvale poškozený zrak. Lékař shledal jeho poškození zdraví jako závažné.³⁴ Zpočátku ve stádiu konečného hojení se nemohl intenzivněji soustředit na duševní intelektuální práci (studium, výuka, náročné stresové situace), proto byl po mnohých vyšetřeních v nemocnici Josef Meissner propuštěn dne 15. prosince 1920 do předčasného invalidního důchodu s nárokem na invalidní válečnou rentu.³⁵ Od následujícího roku mu bylo vypláceno pravidelné invalidní

³² IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch von J. Meissner, II. 1916-1918, s. 56

³³ IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch von J. Meissner, II. 1916-1918, s. 56

³⁴ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, Meissnerova osobní dokumentace

³⁵ SOkA Jbc. f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, Meissnerova osobní dokumentace, Výnos zemské školní rady o

odškodné.

Po skončení první světové války se Josefu Meissnerovi dostalo písemné vyjádření od československé armády, že se stává vojákem československé armády v záloze a získal československé státní občanství.³⁶ Za občany Československé republiky byly ode dne 28. října 1918 považovány automaticky všechny osoby, které měly v tento den domovské právo v libovolné obci, jež se stala po zániku Rakouska-Uherska součástí Československého státu.³⁷ Tyto osoby musely domovskou příslušnost na území pozdější ČSR získat nejpozději 1. lednem 1910. Paragraf č. 1, odst. 1 zákona č. 236/1920 Sb. Ústavní zákon o nabývání a pozbývání státního občanství a práva domovského v republice Československé (č. 236/1920 Sb. z. a n.) byl přijat prvorepublikovým Národním shromážděním dne 9. dubna 1920. Josef Meissner měl domovskou příslušnost ve Smržovce evidovanu v matričních záznamech od roku 1901. Po svatbě bydleli se svojí manželkou Růžnou Meissnerovou v Nádražní ulici č. 765 ve Smržovce.

3. Dům manželů Meissnerových ve Smržovce, Nádražní ulice č. 765, (SOkA Jbc, f. Meissner, J. Smržovka, Osobní dokumenty, kart. č. 2)

Ani jako částečný invalida se Meissner dlouho nevydržel stranit veřejného života. Proto

propuštění do předčasného důchodu, 7. 5. 1925

³⁶ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, úřední korespondence

³⁷ Verner, Vladimír, ed. *Státní občanství a domovské právo republiky Československé*. Vydání 1. Praha: Právnícké vydavatelství JUDr. Václav Tomsa, 1947. 339 s. Knihovna zákonů republiky Československé; sv. 3. s. 13

od roku 1919 působil v sociálně demokratické straně. Roku 1921 se podílel jako spoluzakládající člen na vzniku komunistické strany, jejímž členem byl do roku 1929. Přijímal pozvání do různých obecních komisí, z nichž lze uvést právní a finanční komisi. Dále byl členem spořitelního a dějepisného výboru města Smržovky. V rámci komunistické strany mu byla svěřena funkce správce místního spolku Arbeiterheim.³⁸ Spolek se staral o ubytování lidí, kteří pracovali ve Smržovce pouze přechodnou dobu v některém z tamějších podniků.

Od 3. června 1927 působil také jako kronikář města Smržovka.³⁹ Pravidelné záznamy do městské kroniky vedl až do roku 1936, kdy vedení města Smržovky přebrala Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei), a jmenovala do této funkce svého kronikáře.⁴⁰ Tímto Meissner přišel o vedlejší příjem.

Z

4. Zahajovací výstava, Smržovka rok 1929. (SOKA Jbc., f. Meissner, J. Smržovka, kart. č. 7)

³⁸ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, úřední korespondence, životopis, 18. srpna 1945

³⁹ SOKA Jbc., Meissner, inv. č. 90, kart. 2, korespondence s úřady

⁴⁰ IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch von J. Meissner, Band VI. 1931- 1945, inv. č. A3 1015, s. 82

Závěr 19. století byl poznamenán četnými proměnami v politické, národnostní, kulturní, i vědecké oblasti. Obyvatelstvo monarchie přihlíželo mnoha zlomovým událostem. Formovaly se nové politické strany, občas docházelo k vlnám nespokojeností, jež se projevovaly v podobě stávek, které někdy přerůstaly v protivládní akce.⁴¹

Vláda pod tlakem neutěšené situace sahala k opatřením, která představovala mnohdy i krajní řešení například v podobě stanného práva. Tyto události vyvolávají otázky. Po mnohačetných názorových výměnách s ostatními mohou odpovědi na ně buď stmelit, anebo umožnit mnohočetnost názorů a rozdělit společnost na určité debatní skupiny mající svůj jasný pohled na věc. Z této situace vzniká vynikající podhoubí pro formování názorových proudů, kdy se lidé setkávají a najdou společnou řeč. Lidský pocit sounáležitosti může vyvolat touhu vyhranit se názorově vůči ostatním skupinám lidí. Takto se začínají lidé spolčovat v dobrovolnických organizacích a později může vzejít program, který je základním kamenem pro vznik strany bojující za dosažení určitých podmínek ve státě, okrese nebo obci.

V takovém společenském prostředí, které má vliv na jedince tak velký, že jej ovlivňuje v názorech a rozhodování v každodenním životě, mohou lidé uvažovat, přidají-li se k oficiálnímu proudu státního politického zřízení konce 19. století, anebo budou zvažovat jiné alternativy stejně, jako je to patrné u smržovského učitele Josefa Meissnera. Do jaké míry sám promýšlel nabízené možnosti vyhranit se na poli veřejně politické činnosti, a do jaké míry se nechal ovlivňovat okolím, nebude zřejmě nikdy známo. Jisté je, že poslední dekáda již výše zmíněného století poznamenala tohoto mladého učitele již na pedagogických studiích.⁴² Bedlivě sledoval místní i světové dění. Patřilo to přirozeně ke všeobecnému vzdělání, aby si mohl vytvořit dostatečně objektivní náhled na svět.⁴³ Hlubší zájem o politické dění lze u Meissnera vysledovat od doby, kdy působil v učitelském ústavu v Trutnově.

Z počátku se Meissner zajímal o lokální problémy, porovnával rozdílnost názorů na situaci, společnost a události. Sledoval německou radikálnější větev pokrokového a nacionálního křídla a také se setkával s názory tolerantnější demokratické volnomyšlenkářské koncepce. Podotýkal však, že příliš radikalismu ve společnosti není zdravé ani žádoucí pro její rozvoj.⁴⁴ Například tělovýchovný spolek Turnerverband působil

⁴¹ URBAN, Otto.: *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha 2000, s. 84

⁴² IMN, f. Meissner, Tagebuch von J. Meissner, Band III. 1914-1918, inv. č. A3 1012. s. 12

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ IMN, f. Meissner, Tagebuch von J. příloha k 80. narozeninám J. Meissnera

podle jeho mínění na veřejnost výrazně negativním dojmem. Vedle nacionálního aspektu tehdejší politiky vyplývá z deníkových zápisků, že Josef Meissner (který po první světové válce vstoupil do řad levicových stran) akcentoval i nutnost aktivního přístupu k řešení sociální problematiky.⁴⁵

Josef Meissner se ve Smržovce aktivně účastnil společenského života, což vyplývalo z jeho široké působnosti i postavení místního učitele. Obecně Meissner kladl důraz na otázku zvyšování kulturní úrovně ve své lokalitě a angažoval se především v dobrovolnických organizacích, které usilovaly o zlepšování sociálních podmínek místního života.⁴⁶

3.1.1 Spolek učitelů Freie Schule

V roce 1906 Josef Meissner participoval na založení spolku Freie Schule ve Smržovce který byl inspirován spolkem učitelů v Jablonci nad Nisou a v Tanvaldu. Věnoval se aktuální problematice alternativních metod ve výchově dítěte. Josef Meissner si s sebou ze školních let odnesl svoji představu o výukovém postupu volné školy.⁴⁷ Závěrem století v Německu zažívaly rozkvět alternativní způsoby vedení dítěte. Zastánci nových edukativních metod usilovali o pozdvižení standardu základních znalostí a dovedností požadovaných tehdejší společností tak, aby si dítě kromě teoretických pouček odnášelo i znalosti využitelné pro běžný každodenní život. Vedly se diskuze o tom, jaký směr alternativní výuky dítěti nabídnout, proč a v čem je odlišný od jiných.

V letech 1910-1911 ve svých deníkových záznamech Meissner poukazuje na stav zaměstnanců ve školství, kteří jsou podle jeho názoru nesvobodní, příliš se musí podřizovat církevním institucím, které podle něj mají v této době velký vliv na školství, společenský život i na vysokou státní politiku.⁴⁸

3.1.2 Ještědsko-jizerský horský spolek

Meissner byl členem horského spolku. Německé turistické horské spolky se sjednocovaly v Hauptverband Deutscher Gebirgs- und Wanderverein (HDGW) (Ústřední

⁴⁵ IMN, f. Meissner, Tagebuch von J. Meissner, Band III. 1914-1918, inv. č. A3 1012. s. 34

⁴⁶ IMN, f. Meissner, Tagebuch von J. Meissner, Band III. 1914-1918, inv. č. A3 1012. s. 34

⁴⁷ IMN, f. Meissner, Tagebuch von J. Meissner, Band III. 1914-1918, inv. č. A3 1012, s. 23

⁴⁸ IMN, f. Meissner, průvodní list k deníkům

svaz německých horských a turistických spolků), které působily v Krušných horách, Jizerských Horách, Jeseníkách a části Krkonoš. HDGW byla silnou organizací s 69 000 členy.⁴⁹ Provozovaly v rámci své činnosti jednak turistické značení, dále se zasadili o zbudování chodníků, turistických chat nebo turistických nocleháren. V místech, kde turistické chaty, noclehárny nebo hotely nebyli k dispozici, uzavírali členové HDGW smlouvy s majiteli hostinců nebo jiných zařízení, aby měli levnější možnosti k přenocování.⁵⁰

Ještědsko-jizerský horský spolek (Deutscher Gebirgsverein für Jeschken- und Isergebirge) působil na severu Čech prostřednictvím několika sekcí. Samostatná smržovská sekce horského spolku vznikla 7. března 1897. Formovala se z řad smržovských členů jablonecké sekce tohoto spolku. Hlavní pozornost centrály ještědsko-jizerského spolku sídlícího v Liberci se upnula ke stavbě nového ještědského hotelu. To se znelíbilo jablonecké sekci ještědsko-jizerského spolku, která se osamostatnila v roce 1901 pod oficiálním názvem Deutscher Gebirgsverein für Gablonz und Umgebung (Německý horský spolek pro Jablonec a okolí).⁵¹ Začala se zabývat plánováním zušlechťení oblasti Černé studnice. Smržovská sekce spolku zůstala v porovnání s jabloneckými členy poněkud v pozadí, ale starala se o další značení tamějších turistických cest.⁵² Neznáme přesnou dataci příchodu Meissnera do spolku, pouze víme, že pomáhal při pořizování zápisů výročních správ a schůzí. Byl požádán sekcí Horského spolku, který měl sídlo v Ústí nad Labem, aby se podílel svým příspěvkem na zhotovení jubilejního čísla ročenky, jež měla být vydána při příležitosti výročí založení Horského spolku.⁵³ Působení Josefa Meissnera zasáhlo také do oblasti sociální odpovědnosti, když se podílel na organizování pomoci obětem přírodního sesuvu pískovcové půdy u Mnichova Hradiště. Meissner se angažoval i v dalších zájmových uskupeních, jako příklad lze uvést spolek Die Naturfreunde, ve kterém působil až do roku 1938.⁵⁴

Jako jeden ze zástupců Jizerskohorského spolku se podílel na vydání pohlednic, jejichž koupí mohli lidé přispět na pomoc obětem přírodního sesuvu pískovcové půdy u Mnichova Hradiště v Českém ráji, který tamější obyvatelé postihl po přívalových deštích dne 27.

⁴⁹ KÁRNÍK, Zdeněk.: *České země v éře první republiky (1918-1938), Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, díl první, Praha 2003, s 543

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ KARPÁŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, s. 87

⁵² Tamtéž.

⁵³ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. č. 2, ročenka Horského spolku

⁵⁴ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. č. 2, úřední korespondence, životopis, 18. srpna 1945

června 1926. Uvnitř Meissnerova deníku lze dohledat pohlednice a záznamy o výběru peněz jako důkaz Meissnerovy účasti na podporu obětem přírodního neštěstí. S jizerskohorským spolkem se účastnil mnoha oslav, shromáždění a výprav. Od zimy roku 1934 se učil jízdě na běžkách a podnikal s přáteli vyjížďky po hřebenech Jizerských hor.⁵⁵

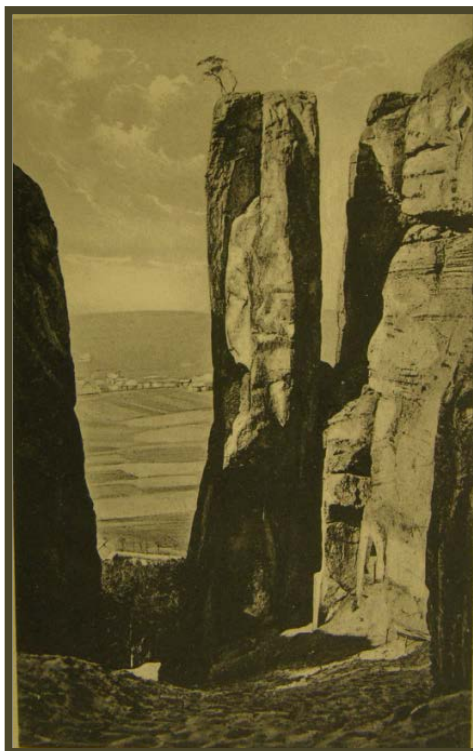
Mimo tyto společenské aktivity se Meissner intenzivně angažoval ve smržovském regionu svými badatelskými zálibami. Meissner sbíral podklady k dějinám tamního panství, zachytil historický vývoj místního sklářského, textilního a dřevozpracujícího průmyslu, věnoval se genealogickým studiím, rovněž otázkám vzniku a původu příjmení. Spolupracoval také například na vzniku Národopisné výstavy v roce 1929 a podílel se na přípravách k založení místního muzea ve Smržovce.⁵⁶

5. Pohlednice poničeného domu vlivem sesuvu půdy, Český ráj. (IMN, *Tagebuch von J. Meissner, Band V. 1926-1931*, inv. č.A3 1014, volně vloženo)

⁵⁵ IMN, f. Meissner, Josef, *Tagebuch von J. Meissner, Band VI., 1931-1945*, inv. č. A3 1015, s. 2

⁵⁶ IMN, f. Meissner, Josef, *Tagebuch von J. Meissner, Band V., 1926-1931*, inv. č.A3 1014, s. 95

6. Pohlednice skalního masivu v Českém ráji. (IMN, Tagebuch von J. Meissner, Band V. 1926-1931, inv. č.A3 1014, volně vloženo)

Mnoho času také věnoval svému synovi Rudolfovi. Navštěvovali plavecký bazén v Jablonci nad Nisou, nebo jezdili k prarodičům do Hejtmánkovic na Broumovsko a občas zavítali do kina, nebo divadla. Rudolf Meissner vystudoval obchodní akademii a později se stal bilančním účetním pro jiřetínskou firmu Schovánek.⁵⁷ Roku 1929 se oženil s Adélou rozenou Umannovou.⁵⁸

Komplikovanost situace německé rodiny Meissnerů v Jiřetíně ve válečném období přiměla Rudolfa Meissnera upustit od záměru vstoupit do komunistické strany, protože všichni jiřetínské podnikatelé v zásadě odmítali zaměstnávat osoby, které by byly organizovány v některé ze socialisticky stran. Kolegové z práce ho pobízeli ke vstupu do SdP. Pod tlakem svého okolí se stal jejím členem. V roce 1938 po připojení československého pohraničí k Německu došlo ke sloučení SdP s Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP).⁵⁹ Rudolf Meissner byl podle svých slov automaticky přijat za člena NSDAP.

Avšak příslušníci strany mu vytýkali časté návštěvy českých hostů, kteří navštěvovali

⁵⁷ IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch, von J. Meissner, Band V., 1926-1931, inv. č.A3 1014, s. 30

⁵⁸ IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch von J. Meissner, Band V., 1926-1931, inv. č.A3 1014, s. 109

⁵⁹ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart.1, průkaz Rudolfa Meissnera členství v NSDAP.

manželku. Ta byla rodilou Češkou. Adéla Meissnerová se několikrát pustila do debat a sporů a byla pro své výroky zatčena gestapem a odsouzena Zvláštním soudem v Litoměřicích pro přečin § 1 zákona O potměšilosti (Heimtückegezet) k trestu vězení v trvání čtyř měsíců.⁶⁰ Pro tuto perzekuci byla po válce pod ochranou Národního výboru v Jiřetíně a vlastnila legitimaci Svazu osvobozených politických vězňů.

Po válce žádal Rudolf Meissner závodní radu národního podniku Schovánek v Jiřetíně o potvrzení, že nemá žádné technické znalosti, kterými by při přesídlení mohl poškodit zdejší závod. Jako důvod k přesídlení uváděl fakt, že téměř všichni jeho rodině nejbližší příbuzní byli odsunuti v americkém okupačním pásmu a měl přímou vyživovací povinnost vůči nim a hlavním důvodem zůstávala dosud nevyřízená žádost o československé státní občanství.⁶¹ V roce 1948 se jim narodila dcera, kterou pojmenovali po babičce Meissnerové, Rosa. Dne 5. března 1949 bylo dáno Rudolfu Meissnerovi a jeho manželce povolení k vystěhování. Meissnerův syn Rudolf se v roce 1950 proti přání svého otce vystěhoval do Spolkové republiky Německo k Bonnu.⁶²

7. Rodinná oslava, zasnuby Rudolfa a Adély Meissnerových (zleva Rosa Meissnerová, J. Meissner,

⁶⁰ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90.,kart. 2. korespondence Rudolfa Meissnera s úřady, životopis, Rudolf Meissner.

⁶¹ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90.,kart. 2. korespondence Rudolfa Meissnera s úřady, Žádost Okresnímu národnímu výboru v Jablonci nad Nisou o svolení k vystěhování s manželkou a dítětem do amerického okupačního pásma, z 25. 3. 1949

⁶² SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2. korespondence Rudolfa Meissnera s úřady, Žádost Okresnímu národnímu výboru v Jablonci nad Nisou o svolení k vystěhování s manželkou a dítětem do amerického okupačního pásma, z 25. 3. 1949

Adéla Umannová s rodiči) (IMN, Tagebuch von J. Meissner, band V. 1926-1931, inv. č. A31014, s. 109)

Sám Josef Meissner patřil mezi ty příslušníky německé národnostní menšiny, kteří neprojevovali sympatie s nastupující SdP. Během válečných let se stranil veřejného dění. Zdráhal se přes opětovné výzvy znovu vykonávat službu ve školní výuce a tímto pozbyl nároku na úpravu výše své penze.⁶³ Doslovně uvádí ve svém životopise: „*Za panování nacistického režimu byl jsem přidržán k rozličným ponižujícím pracím asi jako obecní sluha. Poněvadž jsem nezastavil styk s Židy, dostal jsem od policie výstrahu.*“⁶⁴

Po roce 1945 zůstal ve Smržovce jako antifašista a uznávaný historik pro smržovský region.⁶⁵ V roce 1947 vydal Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou potvrzení, že Josef Meissner spolu s rodinnou nepodléhá odsunu a získává znovu československé státní občanství.⁶⁶ V této době Josef Meissner pracoval (až do ledna roku 1950) jako třídič tyčí ve sklářském podniku a přivydělával si ještě na živobytí i manuální práci na statku.⁶⁷

Nedostatečná znalost českého jazyka mu neumožňovala najít si lepší práci.⁶⁸ Nebylo pro něj snadné vyřizovat běžné záležitosti denní potřeby, proto s ním na úřady a na nákupy chodila jeho manželka, která uměla česky velice dobře. V roce 1947 dostal nabídku vyučovat na lipské univerzitě, kterou však nepřijal, protože mu to nedovoloval pokročilý věk a zdravotní stav.⁶⁹

V 50. a 60. letech se Josef Meissner zabýval vědeckou činností pro Jablonecké muzeum, dnešní Muzeum skla a bižuterie. Po válce byl požádán o spolupráci pro Národní technické muzeum v Praze. Místní národní výbor ve Smržovce ho pověřil sepsáním kroniky města za dobu okupační.⁷⁰ Ústav dějin Komunistické strany Československa, oddělení propagandy a agitace, požadoval v dopise z léta roku 1952 po Meissnerovi materiály z dějin dělnického hnutí.⁷¹ V říjnu roku 1954 mu byl zaslán děkovný dopis z Katedry kartografie geologicko-geografické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Pomohl

⁶³ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart.2, opis úředního dopisu od Předsednictva regionálních financí, Wien, Výnos výše penze z 20. 12.1940

⁶⁴ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart.2, Obraz ze života z 18. 8. 1945

⁶⁵ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart.2, korespondence s úřady, Průvodní dopis Národnímu technickému muzeu k předání rukopisu „Brusírny skla v jablonecké průmyslové oblasti“, 6. 12. 1957

⁶⁶ SOkA Jbc, f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, korespondence s úřady.

⁶⁷ SOkA Jbc, f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, korespondence s úřady, Potvrzení o zaměstnání ve Spojených sklárnách jabloneckých z 27. 1. 1950

⁶⁸ IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch IV. s. 96.

⁶⁹ IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch, příloha k 80. narozeninám J. Meissnera

⁷⁰ SOkA Jbc, f. Meissner, inv. č. 90, kart.2, korespondence s úřady, dopis MNV Smržovka ze dne 30. 12. 1946

⁷¹ SOkA Jbc, f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, korespondence s úřady, dopis z Ústavu dějin komunistické strany Československa, 17. 6. 1952.

doplnit znalosti o významném kartografovi Františku Kreibichovi.⁷²

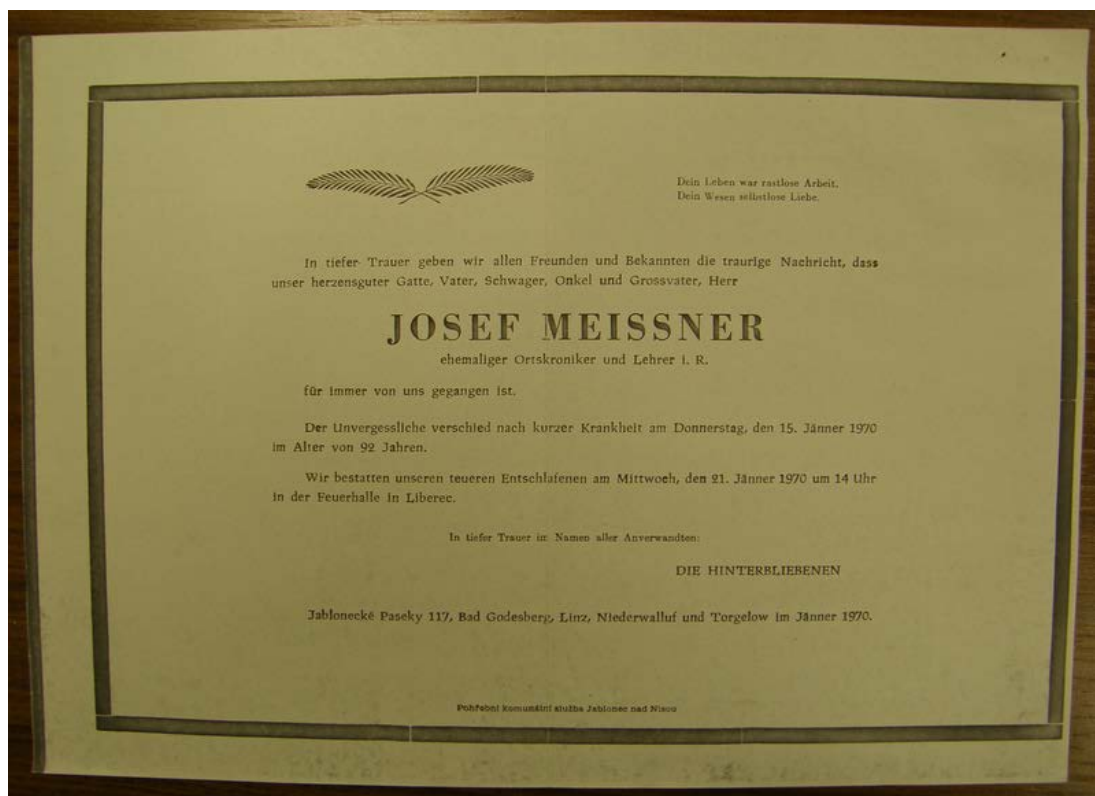
V roce 1967 odešel spolu se svojí paní do domova pro seniory. Zemřel o tři roky později, dne 15. ledna 1970, ve věku nedožitých 92 let v domově důchodců v Jabloneckých Pasekách.⁷³

8. Manželé Meissnerovi v bytě č. 765, v Nádražní ulici, (SOkA Jbc, f. Meissner, J. Smržovka, Osobní dokumenty, kart.č. 2)

⁷² SOkA Jbc. f. Meissner, inv. č. 90, kart 2. Úřední korespondence, dopis z Karlovy univerzity. 7. 10. 1954

⁷³ SOkA Jbc. f. Meissner, Josef, inv. 90 č. kart. 1. Parte.

9. Parte Josefa Meissnera, který zemřel v nemocnici 15. 1. 1970 (*SOKA Jbc, f. Meissner, kart.č. 2 osobní pozůstalost*)

IV . Politická činnost Josefa Meissnera

4.1 Politická činnost před první světovou válkou

Josef Meissner se při svém veřejném působení ve Smržovce nevyhnul ani aktivitám v oblasti politické. Do politiky Meissner vstupoval v období poznamenaném stále patrnějším vzestupem českého národního živlu v tradičně národnostně smíšených oblastech. Problém vlastní národní a státní příslušnosti zůstával pro německé obyvatelstvo v českých zemích v době vývoje moderních forem národního vědomí složitě zodpověditelnou otázkou.⁷⁴

Pojem tzv. sudetských Němců je v dobovém kontextu obtížně uchopitelný ať již ve smyslu kolektivní identity německé menšiny jako „českých“ či „rakouských“ Němců, či nakolik se různé regionální uskupení německého etnika na českém území cítily jako součást specifické sjednocené skupiny německy hovořícího obyvatelstva.⁷⁵

Město Smržovka představovalo na přelomu století jeden z příkladů těch lokalit, kde posílení českých pozic v ohledu politickém, kulturním i hospodářském zeslabovalo dosavadní německou dominanci. Političti předáci německých stran stojících doposud v čele města se s tímto procesem pochopitelně vyrovnávali nesnadno – i v celkovém kontextu národnostních třenic na teritoriu českých zemí.

O přízeň německého voličstva se ve Smržovce ucházelo na začátku 20. století hned několik politických stran, například Německá pokroková strana (Deutsche Fortschrittspartei)- liberální strana zdůrazňující požadavky středostavovských vrstev, která si kladla za cíl odstranit problémy hospodářského charakteru.⁷⁶ Největší ohlas nacházela u podnikatelů a intelektuálů. Odmítala antisemitismus. Po zavedení všeobecného volebního práva v roce 1907 ztrácela voliče z řad živnostníků a vzaly tak za své její původní ambice stát se masovou stranou. Německá radikální strana (Deutschradikale Partei) založená v roce 1907 byla ve svém programu loajální vůči rakouskému státu a habsburské dynastii. Nejvíce jejích stoupenců bylo ve městech severočeského pohraničí.⁷⁷ Křesťansko-sociální svaz pro německé Čechy (Christlichsozialer Verband für

⁷⁴ IMN, f. Meissner, Tagebuch von J. Meissner, Band III., 1914-1918, inv. č. A3 1012. s. 56.

⁷⁵ HAHNOVÁ, Eva.: *Sudetoněmecký problém: Obtížné loučení s minulostí*, Ústí nad Labem 1999, s. 65.

⁷⁶ MALÍŘ, Jiří- MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany, Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*, 1. díl: období 1861-1938, 1.vyd., Brno, Doplněk 2005, s. 467, ISBN 80-7239-178-X.

⁷⁷ Tamtéž., s. 474.

Deutschböhmen) spojoval centralistické snahy s křesťanským charakterem.⁷⁸ Po volbách do říšského sněmu v roce 1907 posílil vliv všech nacionálních skupin. To přineslo úspěch ve volbách v roce 1911, kdy své pozice posílili nacionální radikálové, kteří se stali nejsilnější německou stranou v českých zemích.⁷⁹ I ve Smržovce získala Německá radikální strana (Deutschradikale Partei) převahu. Meissnerovi nicméně vadilo, že radikálové jsou příliš nekompromisní až nesnášenliví a používají příliš drsný tón v návrzích na řešení veřejných záležitostí. Obviňoval cvičence z Turnerverband, radikály a zastupitele, že příliš vystupují proti odlišným názorům s argumenty o narušování nacionální jednoty.

Meissner inklinoval převážně k liberálním a demokratickým proudům politického spektra. Meissner ve volbách podporoval liberální Německou pokrokovou stranu (Deutsche Fortschrittspartei). Východisko ze složité situace Němců ve Smržovce viděl v jejich sjednocení vůči narůstajícímu českému vlivu. Pro užší spolupráci v rámci německého obyvatelstva se ale nepodařilo získat většinové veřejné mínění, přičemž výraznou roli sehrál odmítavý postoj vlivného sklářského exportéra Rudolfa Bendy, který se vymezil proti liberálům a jehož odmítavý postoj následovali další obyvatelé obce.

Ačkoli volby vyhráli radikálové a sám Meissner nebyl zvolen, ocenil veřejně dne 9. června 1913 v Gablonzer Tagblatt volební výsledek s tím, že zvolení zastupitelé z řad radikálů pomohou zachovat národnostní charakter města a zajistí jeho příznivý vývoj⁸⁰.

Fakt, že po květnových volbách roku 1913 se Meissner plánoval stáhnout z politiky, dokládá záznam z července, kdy jej doma navštívil zástupce Německého svobodného spolku (Deutschfreiheitlicher Verein). Žádal ho o to, aby se podepsal na zakládající prohlášení, nemusel by se při tom aktivně podílet na činnosti spolku. Meissner jej ostře odmítnul s tím, že s politikou již nechce mít nic společného.⁸¹

Do života obce nečekaně zasáhly události roku 1914. Meissnerovy záznamy svědčí o tom, že počátek války vnímaly obě národnostní skupiny v obci podobně: „*V obličejích lidí bylo vidět, že se stalo něco špatného. Války se báli Češi i Němci, v tom nebyl nijaký nacionální rozdíl. Lidé potřebovali sledovat, jestli se mají připravit na nejhorší, na*

⁷⁸ MALÍŘ, Jiří- MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany, Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*, 1. díl: období 1861-1938, 1.vyd., Brno, Doplněk 2005, s. 486, ISBN 80-7239-178-X.

⁷⁹ Tamtéž., s. 475.

⁸⁰ IMN, f. Meissner, Tagebuch von J. Meissner, Band III. 1914-1918, inv. č. A3 1012. s. 57.

⁸¹ IMN, f. Meissner, Tagebuch von J. Meissner, Band III. 1914-1918, inv. č. A3 1012. s. 61.

*výpadky v zásobování, lístkový přidělový systém apod. V polovině září téhož roku obyvatelé Smržovky očekávali v novinách nějaké zásadní informace o aktuálním dění ve světě. Jenomže o délce války se nic nedočtou.*⁸²

Z okolí Meissnerových blízkých byl jako první k odvodu povolán jeho švagr Hugo Vorbach. Meissner, jak se můžeme dozvědět ze záznamů jeho osobního deníku, jej následoval o několik týdnů později. Josef Meissner působil od června 1915 do února 1916 v Turnově jako písař na okresním velitelství. Poté se stal zásobovačem skladu v Terezíně. Zde se jeho jednotka připravovala ke službě na frontu u italského Tullunu, kde působila od 7. května 1916. Roku 1917 byl Meissner povýšen do hodnosti poručíka.

4.2 Politická orientace za první republiky

Po skončení války museli více než tři miliony německých obyvatel Čech, Moravy a Slezska čelit hlubokým politickým, hospodářským a sociálním změnám. Celé spektrum německých politických stran od sociálních demokratů až po nacionalisty podporovalo požadavek, aby jim na podkladě čtrnáctibodového programu amerického prezidenta Woodrova Wilsona, který byl vyhlášen v lednu 1918, bylo poskytnuto právo na sebeurčení a aby pohraniční oblasti Čech a Moravy, osídlené z převážné většiny Němci, byly jako provincie Böhmerwaldgau, Deutschsüdmähren, Deutsch-Böhmen a Sudetenland připojeny k Německému Rakousku (Deutsch Österreich).⁸³ Vítězné mocnosti první světové války však odmítly těmto požadavkům vyhovět. Vláda Československé republiky se ostře postavila proti odtržení těchto industrializovaných oblastí a dala je v listopadu 1918 vojensky obsadit.⁸⁴ Definitivně bylo připojení pohraničního území stvrzeno mírovou smlouvou z 10. září 1919 v St. Germainu.

Zatímco v letech 1901-1914 se Josef Meissner angažoval v liberálních a demokratických organizacích a volal po užší spolupráci německých politických sil, po návratu z války se zapojuje do činnosti levicových organizací.

Vyhlášení a mezinárodněprávní uznání Československa vedlo německé sociální demokraty v Čechách, kteří se do té doby organizovali v rámci zemských svazů německorakouské sociální demokracie, k nutnosti vytvoření samostatné organizace.⁸⁵ V

⁸² IMN, f. Meissner, Tagebuch von J. Meissner, Band III. 1914-1918, inv. č. A3 1012, s. 59.

⁸³ ZIMMERMANN, V.: *Sudetští Němci v nacistickém státě, Politika a nálada v říšské župě Sudety (1938-1945)*, díl třetí, Praha, Prostor 2001, s. 35., ISBN 80-7260-055-9

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ SATOR, Klaus: *Německá sociálně demokratická strana dělnická v Československé republice*, in: KOKOŠKA, Stanislav- Oellermann, Thomas, eds: *Sudetští Němci proti Hitlerovi, Sborník německých*

září 1919 tak byla založena jednotná „Německá sociálně demokratická strana dělnická v Československé republice (Deutsche Socialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik), DSAP).⁸⁶ Ideologicky participovala na tradici austromarxismu. V národnostní otázce byla vůči československému státu pozitivně nakloněna, ale požadovala autonomii. V prvních volbách se stala třetí nejsilnější stranou a umožnila vznik první vlády, když při hlasování o důvěře se zdržela hlasování a vláda tak těsně ve hlasování uspěla.

V roce 1919 vstoupil Meissner do DSAP (od téhož roku se angažoval v komunální politice ve Smržovce.⁸⁷ Vstupem do DSAP dal radikálům jasně najevo, že nechce mít nic společného s negativistickou formou politiky vůči Československu. Meissner se na podzim roku 1920, jak potvrzuje pozvánka podepsaná tehdejší libereckým krajským předsedou Karlem Kreibichem, účastnil jako delegát shromáždění německé sociální demokracie v Liberci.⁸⁸

Rozkol uvnitř strany nastal v lednu roku 1921, kdy se z jejích řad vyhranilo komunistické křídlo a opustilo stranu, aby založilo novou německou sekci KSČ (Komunistická strana Československa). V roce 1921 Meissner přestoupil do Komunistické strany Československa. Z poválečného životopisu vyplývá, že se jakožto člen této strany podílel na činnosti řady obecních komisí ve Smržovce. Jednalo se o komise právní, finanční, působil také v dějepisném a spořitelním výboru. V rámci strany mu byla svěřena správní funkce v organizaci Arbeiterheim, která zajišťovala ubytování v obecních prostorách pro těžce pracující dělníky ve smržovských továrnách.⁸⁹ Měl pochopení pro chudé a neváhal kdykoli nabídnout pomoc. Tuto pomoc lidem činil bez nároku na finanční ohodnocení. Členství Josefa Meissnera v komunistické straně je datováno do roku 1929.

V roce 1929 došlo v rámci Komunistické strany Československa k výměně vedení. Změna charakteru strany (silnější centralizace a větší podřízení se Kominterně), označovaná jako bolševizace se uskutečnila za pomoci Kominterny, která nastupující mladou generaci podpořila s cílem upevnit kontrolu nad stranou. Radikální křídlo mladých komunistů v čele s Klementem Gottwaldem bylo zvoleno na V. sjezdu KSČ. Jejím prostřednictvím byl přehodnocen postoj vůči sociální demokracii a vládě v Československu, které označila za profašisticky orientované. Na protest proti novému

odborných studií, 1.vyd. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2005, s. 18, ISBN 978-80-7285-101-0

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ SOkA Jbc, f. Meissner, inv. č. 90, kart.2, úřední korespondence, Životopis, 18. srpna 1945.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ SOkAJbc, f. Meissner, inv. č. 90, kart.2, úřední korespondence, Životopis, 18. srpna 1945.

vedení vystoupily tři čtvrtiny členů ze strany, jejíž členská základna se z původních 10 000 osob zmenšila na 25 000.⁹⁰ Roku 1929 Josef Meissner vystoupil z Komunistické strany Československa. Je otázkou, jestli se jednalo o souhrn náhod nebo nová orientace ve straně odradila Meissnera dále setrvávat v jejích řadách.

Zlomovým rokem byl pro Josefa Meissnera rok 1935.⁹¹ Květnové parlamentní volby ve Smržovce, jako i v jiných lokalitách s německou většinou vyhrála Sudetoněmecká strana, (Sudetendeutsche Partei, SdP). Na vzestup nacionalistických sil měla výrazný vliv hospodářská krize doléhající na pohraniční oblasti ČSR s převahou německého obyvatelstva se zvláštní intenzitou. V Čechách a na Moravě tvořili Němci 30% obyvatelstva a podíl jejich nezaměstnanosti přitom činil 60 %.

Nejvíce se hospodářská krize dotkla lehkého průmyslu, který byl odvislý od exportu. Pokud nebyl odbyt, zboží zůstávalo naskladněno v podnicích. Dělníci měli podhodnocenou mzdu nebo přišli o práci. Nezaměstnaní nedostávali ani 20 Kč, ale pouze 5, nebo 10 Kč podpory. Propad hospodářství Československé republiky za Velké hospodářské krize byl srovnatelný s devastací, kterou způsobila válka v letech 1914-1918.⁹² Podniky krizi čelily rozmnožením kartelů, tj. dohod mezi podniky a koncerny o kvótách výroby, nákupu surovin, prodeje výrobků, někdy i technologických postupů a kvality. Byla také budována síť mezinárodních kartelových dohod, která byla pro Československo jako exportní stát zvlášť významná, avšak Československo v ní hrálo spíše podřadnou roli. V Severních Čechách se krize dotýkala sklářského a textilního průmyslu, který byl do značné míry závislý na situaci mimo hranice Československa.

Josef Meissner musel v roce 1935 opustit funkci místního kronikáře, vystřídal jej Josef Schöler. Nový kronikář akcentoval ideologii SdP, na začátku jeho příspěvků je uvedeno, že posláním kronikáře je sloužit národu, ve smyslu německého národovectví. Odpůrců této strany mezi českými Němci bylo v té době již relativně málo.⁹³

Josef Meissner mezi českými Němci náležel ke skupině odpůrců fašismu. Těch bylo v rámci německé menšiny již relativně málo. Josef Meissner po válce uváděl, že své názory

⁹⁰ RUPNIK, Jaques: *Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků po převzetí moci*, 1.vyd., Academia, Praha 2002, s. 79, ISBN 80-200-0957-4

⁹¹ KARPAS, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. vyd. 1. Liberec: Roman Karpas - RK, 2010, s. 121, ISBN 978-80-87100-13-4

⁹² KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918-1938)*, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935), 2. díl, Libri, Praha 2002, s. 54, 80-7277-031-4

⁹³ BACHSTEIN, Martin: Wenzel Jaksch a sudetoněmecká sociální demokracie, in: KOKOŠKA, Stanislav - Oellermann, Thomas, eds: *Sudetští Němci proti Hitlerovi, Sborník německých odborných studií*, 1.vyd. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2005, s. 31, ISBN 978-80-7285-101-0

zachoval i v průběhu válečných let, kdy měl čelit i částečné perzekuci kvůli svým postojům. Komplikovanost situace v rámci německé menšiny v československém pohraničí dokumentuje i níže popsaná záležitost Meissnerova syna Rudolfa, který se navzdory proklamovaným pozitivním postojům vůči Československé republice přihlásil do strany SdP.

4.3 Osudy Josefa Meissnera a jeho rodiny v době 2. světové války z politického hlediska

Josef Meissner si své politické názory zachovával i v době po připojení československého pohraničí ke Třetí říši. Po válce své postoje popsal takto: „*Moje chování vůči českému národu a československému státu bylo loajální a mé antifašistické smýšlení je prokázáno legitimizací potvrzené komunistickou stranou ČSR „Smržovka“, místní správní komisí ve Smržovce a okresní správní komisí v Jablonci nad Nisou.*“⁹⁴ Podle dochované osobní pozůstalosti z dubna roku 1948 se za Meissnera zaručilo pět svědků české národnosti svými podpisy: „*Během německé okupace se zachoval loajálně vůči českému občanstvu a nezavdal nikdy příčinu ke stížnostem z důvodu národnostním a politickým.*“⁹⁵

Meissner ve svém životopise uvedl, že udržoval styky s obyvateli židovského původu⁹⁶. Posloucháním zahraničního rozhlasu získával další informace. S nástupem nacistů k moci se zhoršila rovněž Meissnerova sociální situace. Meissner byl oficiálně na dočasném odpočinku od 1. ledna 1921. Po uplynutí doby tří let vzniknul právní nárok na přeložení na trvalou penzi. O níž zažádal v lednu 1930 a byl oficiálně uznán jako učitel ve výslužbě s nárokem na trvalou výsluhu od března 1930. Avšak výše důchodu zůstala stejná. V roce 1938 byla Smržovka součástí německé říše a Meissner získal německé občanství. Spolu s ním mu vzniknul nárok na pobírání důchodové dávky ve výši 1.884 RM.⁹⁷

V roce 1935 byl odvolán z úřadu smržovského kronikáře, čímž přišel o možnost vedlejšího příjmu. Meissner ve svém životopise k době, kdy obec Smržovka spadala pod Říši, připomněl, že odmítnul nabízené místo učitele na obecné škole. Z tohoto důvodu mu byla za trest výrazně zkrácena penze. Podle svých slov byl nucen vykonávat „rozličné ponižující“ povolání jako obecní sluha. Přidružily se zdravotní potíže. Byl hospitalizován pro opakované akutní žlučnickové záchvaty.

⁹⁴ SOkA Jbc, f. Meissner, kart.2, úřední korespondence, potvrzení o Meissnerově kladném postoji vůči Československu. 6. duben 1948

⁹⁵ Prohlášení podepsali Jan Zimmermann, Trdla Augustin, František Strnad, Josef Zejbrlík, Václav Černý. K podpisu připojili své trvalé místo bydliště, jež muselo korespondovat s požadavkem trvalého místa pobytu v obci Smržovka. SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, úřední korespondence, potvrzení o Meissnerově kladném postoji vůči Československu. 6. duben 1948

⁹⁶ Ve svém životopisu k tomu uvedl: „Byl jsem přidržen k rozličným ponižujícím pracím asi jako obecní sluha. Poněvadž jsem nezastavil <styk s židy>, dostal jsem od policie výstrahu“. SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, úřední korespondence, životopis, 18. srpna 1945.

⁹⁷ SOkA Jbc, f. Meissner, inv. č. 90, kart.2, úřední korespondence, Výměr Vrchního finančního prezidia ve Vídni o výši penze adresovaný J. Meissnerovi 20. prosince 1940.

10. Rudolf, Josef a vnučka Růža, Meissnerovi v 60. letech (SOkA, f. Meissner, J. Smržovka, Osobní dokumenty, kart.č. 2)

Nepříjemnosti spojené s levicovou orientací příslušníka německé menšiny provázely i rodinu Meissnerova syna Rudolfa. Také jeho příběh dokládá komplikovanou situaci příslušníka německé menšiny v této době. Rudolf Meissner již v mládí navštěvoval uskupení komunistické mládeže ve Střední Smržovce (a z tohoto důvodu mu podle poválečné výpovědi bylo odejmuto členství ve smržovském sboru studentského spolku Arthusia). V důsledku vypuknutí hospodářské krize však musel přehodnotit své politické postoje. Podle poválečného životopisu musel upustit od zapojení se do činnosti místní komunistické strany v Jiřetíně proto, že všichni zdejší podnikatelé zásadně odmítali ve svých závodech zaměstnávat osoby, které by byly organizovány v některé ze socialisticky orientovaných stran. Podle poválečných výpovědí o svých postojích zůstal i v době silícího nástupu fašismu věrný československému státu. Dokladem toho mělo být vyvěšení smutečního praporu v den úmrtí prvního československého prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka v roce 1937. Učinil tak jako jediný Němec v obci a byl za ono gesto napadán a dokonce donucen proti jedné kolegyni soudně zakročit.⁹⁸

Aby si udržel práci, vstoupil později (pravděpodobně v roce 1938, R. M. přesně nedatuje) do SdP, odkud byl posléze po záboru pohraničí na podzim 1938 automaticky

⁹⁸ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, úřední korespondence, Životopis Rudolfa Meissnera.

převeden do NSDAP. Podle svého tvrzení se nicméně veřejných schůzí těchto stran záměrně nezúčastňoval, pouze v tzv. „Apellech“ NSDAP musel být v počáteční době přítomen, později odmítnul zmíněné „Apelly“ navštěvovat. Pro neúčast byl několikrát napomenut, sám údajně doufal, že bude ze strany vyloučen. I jako člen strany SdP chodíval nakupovat do konsumního spolku „Vorwärts“, i když mu to bylo ostatními z řad členu SdP stále vytýkáno.

Své poválečné tvrzení o kladném vztahu k Československu dokládá chováním manželky a poukazoval na její původ. Byla totiž rodilou Češkou. Měla podle jeho tvrzení mnoho přátel z řad českého obyvatelstva, do roku 1938 udržovala velmi dobré vztahy s českými učitelkami, poštovními úřednicemi a jinými Čechy, kteří byli častými hosty v domě Meissnerových. Rudolf Meissner zvláště zdůrazňoval incident z doby války, kdy jeho žena Adéla byla pro své výroky, údajně poškozující pověst Říše, odsouzena soudem v Litoměřicích na čtyři měsíce odnětí svobody. Ve výkonu trestu setrvala dva měsíce, zbylou polovinu pro její psychické potíže Rudolf Meissner urovnal splácením pokuty 600 RM. Rudolf Meissner rovněž uváděl, že poslouchal zahraniční rozhlas (londýnský, moskevský) a získané zprávy rozšiřoval mezi rodinnými příslušníky, kamarády, i mezi dělníky z ciziny a anglickými válečnými zajatci.⁹⁹ Po rozpuštění zdejších zajateckých táborů prý navštívilo jeho rodinu několik Angličanů, kteří Rudolfovi poděkovali za poskytnuté potraviny v době zajetí. Loajální postoj Meissnera mladšího potvrdila i místní správní komise ve Smržovce 30. července 1945.¹⁰⁰ Meissner se 14. května 1945 dal zapsat do seznamu uchazečů o členství v KSČ v Jiřetíně.¹⁰¹ Odsunu se nakonec vyhnul, nicméně v roce 1949 přes nesouhlas svých rodičů se se svojí manželkou Adélou Meissnerovou odstěhoval do Spolkové republiky Německo, do blízkosti Bonnu¹⁰².

4.4 Začlenění Josefa Meissnera do poválečné společnosti

Pohraniční oblasti byly po skončení druhé světové války místem, kde se setkávali čeští starousedlíci a zbylí Němci s nově příchozími Čechy či Moravany nebo s reemigranty z Ukrajiny, Rumunska, nebo Polska.¹⁰³ Po předpokládaném odsunu šlo vedle zaplnění

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart.2, úřední korespondence, opis Potvrzení Místní správní komise ve Smržovce ze dne 31. července 1945, že se Rudolf Meissner choval vždy loajálně vůči českému obyvatelstvu.

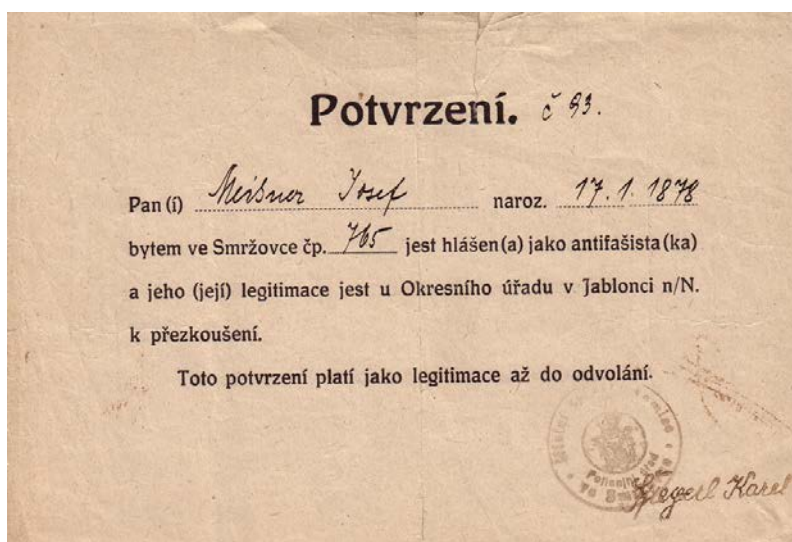
¹⁰¹ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, úřední korespondence, Rudolf Meissner, Žádost o vystěhování s manželkou a dítětem podaná Okresnímu národnímu výboru v Jablonci nad Nisou, 25. března 1949.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ SPURNÝ, Matěj.: *Nejsou jako my: Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*. Praha, Antikomplex, 2011. s. 37 ISBN 978-809-0442-139.

prázdného prostoru o očistu od všeho německého, ve smyslu slov Edvarda Beneše o tom, že „musíme republiku odgermanizovat všude a ve všem“.¹⁰⁴ Německou společnost, německý svéráz, německou hierarchii, disciplínu měla nahradit společnost, které by měly být vlastní klíčové pojmy jako je jednota a spolehlivost.¹⁰⁵ Odsunům se vyhnula jen malá část původního německého obyvatelstva. Jednalo se o tzv. specialisty nepostradatelné ve svém oboru, antifašisty a příslušníky rodin ze smíšeného manželství.

Němečtí antifašisté, mezi které lze Josefa Meissnera zařadit, byli jedinou skupinou německého obyvatelstva, o jejímž vynětí z protiněmeckých opatření, alespoň na nejvyšší politické úrovni, nebylo vážnějších pochyb.¹⁰⁶ Definice antifašistů závazně stanovoval dekret č. 33 z 2. srpna 1945.¹⁰⁷

11. Dočasná legitimace Josefa Meissnera dokládající jeho antifašistický postoj. (Státní okresní archiv v Jablonci nad Nisou, f. Meissner Josef - osobní fond Smržovka, kart. č. 1.)

Němci žádající o statut antifašisty museli prokazovat svůj aktivní boj proti nacismu. K antifašistům byli počítáni komunisté a sociální demokraté, v případě, že bylo uznáno jejich členství k těmto stranám. Dalšími aspekty, pro které byl přiznáván antifašistický statut, byly případy zběhnutí z německé armády, ukrývání ilegálního materiálu, varování ohrožených osob, aktivní projevování protinacistického smýšlení, podporování vězňů v koncentračních táborech, rozšiřování odposlouchávaných radiových zpráv z ciziny. Uznán mohl být i pouhý loajální postoj k československému obyvatelstvu nedoprovázený

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 38

¹⁰⁵ SPURNÝ, Matěj. *Nejsou jako my: Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*. Praha: Antikomplex, 2011, s. 38. ISBN 978-809-0442-139

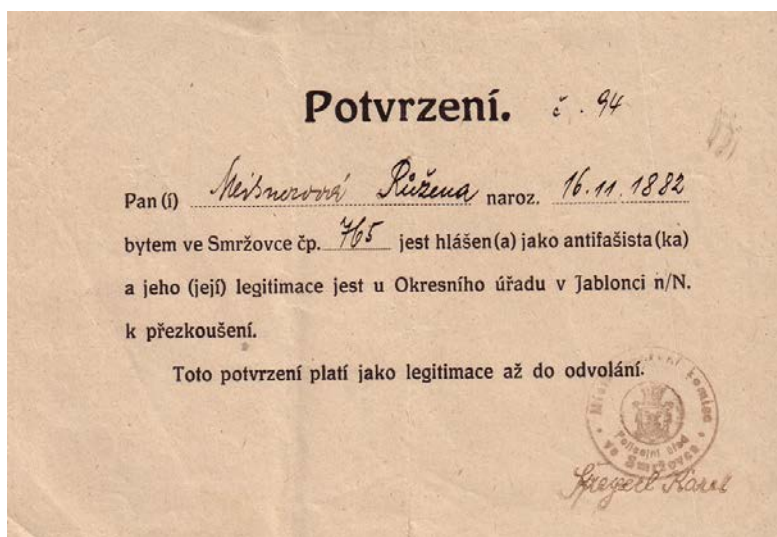
¹⁰⁶ Tamtéž, s. 160

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 164

další aktivitou v případech, kdy taková aktivita nebyla možná pro stáří nebo těžkou chorobu. Přesto nelze pochybovat o nelehké situaci německých antifašistů. Na příslušné úřady byly podávány petice nespokojených československých občanů, kteří požadovali „spravedlivé naložení“ s německým národem jako takovým, a volali po odsunu do posledního Němce.¹⁰⁸

Němcům bylo československé státní občanství odebráno aplikací dekretu č. 33/1945. Josef Meissner požádal 18. srpna 1945 o vrácení československého státního občanství podle paragrafu 3 ústavního dekretu presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945 č. 33 sb. z. a n. Okresní správní komisi v Jablonci nad Nisou. Ke své žádosti přiložil životopis. Meissner říšskou státní příslušnost získal podle německých předpisů 10. října 1938, čímž ztratil československé státní občanství. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou vydal ke dni 23. června 1947 potvrzení, podle něhož adresát Josef Meissner nepodléhal odsunu a to až do odvolání.¹⁰⁹ Osvědčení o zachování československého státního občanství mu vydal Krajský národní výbor v Liberci 14. listopadu 1949.

Růžena Meissnerová obdržela v červnu 1945 legitimaci, která ji potvrzuje jako antifašistku. V březnu roku 1946 byla MSK a SNB zařazena do skupiny antifašistů „C“, její muž byl v kategorii antifašistů „B“. Růžena Meissnerová získala československé státní občanství později, než její muž. Potvrzení o změně stavu z 21. prosince 1949 dokládá, že až začátkem ledna 1950 se stala příslušnicí československého státu.¹¹⁰

¹⁰⁸ SPURNÝ, Matěj. *Nejsou jako my: Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-19160)*. Praha, Antikomplex 2011, s. 152, ISBN 978-809-0442-139,

¹⁰⁹ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. č. 2, úřední korespondence, Potvrzení, že adresát nepodléhá odsunu.

¹¹⁰ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. č. 2, úřední korespondence, Růžena Meissnerová, potvrzení o československém státním občanství, 14. 11. 1950

12 - Dočasná legitimace Růženy Meissnerové dokládající její antifašistický postoj. (Státní okresní archiv v Jablonci nad Nisou, f. Meissner Josef - osobní fond Smržovka, kart. 1.)

Vyprávění pamětníků dokládá, že vztah většiny českých osídlenců k jejich někdejšími německým spoluobčanům byl velmi rozporuplný. Prolínaly se zde touhy po odplatě za události kolem „mnichovské křivdy“, nesnášenlivost vůči okupantům, vědomí historického vítězství i možnost se nějak obohatit na úkor majetku německého obyvatelstva. Mluví se i o druhu jisté vypočítavosti, kdy lidé před odsunem byli použiti jako pracovní síla, která si nebude moci nárokovat právo na zaplacení výloh spojených s nucenou prací.

I když Josef Meissner byl uznán jako antifašista a nepodléhal odsunu, jeho sociální situace byla žalostná.¹¹¹ V této době Meissner pracuje jako třídič tyčí ve Spojených sklárnách jabloneckých. Situaci mu ztížila také konfiskace majetku jeho ženy ze strany státu.¹¹²

Vláda přijala důležité opatření o osídlení pohraničí. Učinila tak schválením osnovy dekretu o konfiskaci německého a nepřátelského majetku a o zřízení jednotného fondu národní obnovy. Podle tohoto dekretu byl zabaven veškerý majetek Němců a kolaborantů kromě majetku zemědělského, jenž byl již konfiskován. Tento majetek byl převeden do jednotného fondu národní obnovy, zřízeného při osídlovacím úřadě.¹¹³ Takto přišli Meissnerovi o vlastnictví domu č. p. 585 (ulice neuvedena) a č. p. 765 v Nádražní ulici, které původně z 1/3 patřily Růženě Meissnerové. Ta je získala dědictvím 26. března 1937.¹¹⁴

V archivních materiálech je zachován údaj k náhradě za dům č. 585. Tento konfiskovaný dům byl přidělen za cenu 14 181 Kčs novému majiteli. Růžena Meissnerová měla získat 1/3 celkové hodnoty, tedy 4727,- Kčs, avšak tato částka byla znovu přehodnocena po uplatnění měnové reformy v roce 1953 v poměru 50 : 1 a proto jí v roce 1954 bylo vyplaceno pouze 94,54 Kčs nové měny.¹¹⁵ Domy č. p. 585 a 765 byly prodány za přidělovou cenu Františku Hnízdilovi. Růžena Meissnerová několikrát žádala o

¹¹¹ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. č. 2, úřední korespondence, potvrzení Spojené sklárny jablonecké o práci Josefa Meissnera jako třídiče tyčí, vystaveno dne 27. 1. 1950.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Dekret prezidenta republiky o konfiskaci majetku, podepsaný 21. 6. 1945 prezidentem dr. Edvardem Benešem. Tím se měla dostat do českých rukou půda německá a půda velkostatkářů

¹¹⁴ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. č. 2, úřední korespondence, Žádost o vyjmutí majetku z konfiskace, adresováno Zemskému národnímu výboru v Praze, dne 12. 7. 1946

¹¹⁵ Tamtéž.

vyplacení částky, jež by měla lépe korespondovat s opravdovou cenou bytu avšak neúspěšně. Meissnerovi ve stávajícím bytě nebyli majiteli, a proto museli platit nájem.

Od konce roku 1949 československý stát přestal ve své politice vůči neodsunutým Němcům rozlišovat antifašisty od jiných příslušníků tohoto národa, další osudy těchto osob se tak již většinou neliší od osudů ostatních Němců v zemi.¹¹⁶ Komunistický režim na jedné straně dlouhodobě upíral českým Němcům politická a menšinová práva, na straně druhé došlo se vznikem Německé demokratické republiky k navázání přátelských styků a kontaktů alespoň s východní částí Německa a negativní pohled české společnosti na Němce ustupoval.

V roce 1953 bylo kolektivně všem Němcům žijícím na území Československa uděleno státní občanství a v roce 1968 došlo k jejich plnému zrovnoprávnění s ostatním obyvatelstvem.¹¹⁷ Čeští Němci tak mohli znovu užívat některých menšinových práv.

Josef Meissner zůstává ve veřejném životě jako odborník na problematiku lokální historie a místního průmyslu. Vědecké instituce se na něj často obracely s žádostí o doplnění informací a odbornou pomoc.

¹¹⁶ KOVARÍK, David, Předmluva, in: KOKOŠKOVÁ, Zdeňka - PAŽOUT, Jaroslav. *Odsunutí hrdinové : faksimilová edice dokumentů*. Praha: Národní archiv, 2008, s. 9. ISBN 978-808-6712-666.

¹¹⁷ Tamtéž.

V . MEISSNER JAKO VĚDEC A HISTORIK

Pozůstalost regionálního historika a učitele Josefa Meissnera, patří k nejrozsáhlejším a nejvýznamnějším, jakou lze doporučit pro studium lokálních dějin oblasti Jizerských hor a především lokality někdejšího panství Smržovka.

5.1 Regionální tvorba

Josef Meissner se stal občanem Smržovky v roce 1902. V novém prostředí navázal na svůj předchozí zájem o regionální historii Broumovska a tamní lidovou tvořivost a po následujících téměř šest desetiletí se stala předmětem jeho odborného zájmu oblast Jizerských hor. Počátky Meissnerova výzkumu na tomto poli jsou spojeny se sběrem povídek, pohádek, lidových písní, starých kreseb a pořekadel, které následně zčásti uveřejňoval v tisku. K těmto aktivitám byl inspirován svým dlouholetým kolegou a osobním přítelem Karlem Robertem Fischerem z Lučan, který v regionu působil jako učitel a později též jako starosta města Jablonce nad Nisou. Oba pedagogové společně zpracovávali prameny v podobě knih, matrik a dalších dochovaných psaných materiálů pocházejících převážně ze zámeckých archívů smržovského panstva.¹¹⁸ Zaměřovali se na zkoumání historického vývoje vybraných segmentů regionálního průmyslu, především pak v oblasti severočeské sklářské výroby.¹¹⁹ Mezi další odborníky, se kterými byl Josef Meissner ve vzájemném kontaktu, patřili J. Hrdy, badatel Müller z Lučan a E. Pohl z Kořenova a farář Filler. Od roku 1928 připojuje Josef Meissner ke svým aktivitám rovněž vedení kroniky města Smržovky.¹²⁰

Josef Meissner navázal na první velmi stručnou práci o historii města Jablonec nad Nisou, která vznikla přesně před sto lety, v roce 1828 z pera Karla Freihera.¹²¹ Na něj navázal v 70. letech 19. století brusič skla Adolf Benda a v roce 1878 kaplan Josef Rössler, věnující se historii kostela a školy v Jablonci nad Nisou a některých míst tamního okolí.¹²² Obě práce nebyly prosty určitých nepřesností. Pokusu o zpřesnění Rösslerovy práce se věnoval pedagog Fidelio Finke, člen Spolku učitelů. Finke cílil k vytvoření práce, která by žákům tuto historii dokázala prezentovat ve zjednodušené, zestručněné podobě. Další

¹¹⁸ IMN, f. Meissner, Tagebuch von J. Meissner, příloha K výročí 60. narozenin J. Meissnera

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2, Jmenovací listina vydaná vedením města Smržovka, která uvedla Josefa Meissnera do úřadu městského kronikáře, 29. 11. 1928

¹²¹ IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch von J. Meissner, příloha: K výročí 60. narozenin J. Meissnera

¹²² IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch von J. Meissner, příloha: K výročí 60. narozenin J. Meissnera

historickou práci vydal Adolf Lilie pod názvem Politický okres Jablonec.¹²³

5.2 Meissnerovy počátky zájmu o místní historii

Přidělení městského statutu obci Smržovka v roce 1905 spojené s přípravami udělení erbovní listiny, městského znaku a návštěvou císaře Františka Josefa I. představovala pravděpodobně výrazný motivační impuls pro intenzifikaci zájmu o dějiny smržovské lokality. Na výzkumu věnovanému vývoji jména názvu obce Smržovka a vzniku pečetidla, se spolu s jinými dobrovolníky při obci, podílel i místní vlastivědný pracovník Josef Meissner. Popsal spolu s ostatními v předávací listině nově udělovaný znak a zjistil, že jeho užívání lze doložit plných 225 let nazpět.

Pro potřeby zhodnocení Meissnerova heraldického a sfragistického rozboru lze přihlídnout k článku Dr. Miloše Pulce Smržovka v městském znaku.¹²⁴ Zde je zmiňováno město Smržovka jako jedno z největších průmyslových středisek sklářské výroby okresu Jablonce nad Nisou. Na výzkumu věnovanému vývoji názvu jména města a vzniku pečetidla se podílel místní vlastivědný pracovník Městského výboru Smržovka Josef Meissner, který zkoumal heraldické a sfragistické užití pojmu „smrže“ obcí Smržovkou.¹²⁵ Z možných variant etymologických výkladů se Meissnerova práce přikláněla k původu názvu „smrž“ jakožto označení pro jarní houbu oproti variantě odvození od středověkého ředmdlichu.

Dále Meissner popsal, že „znak tvoří podle diplomu modrý štít, jehož spodní část vyplňuje trávník, na němž mezi čtyřmi stejně rozloženými kapradinami vyrůstá smrž v přírodní barvě, provázená nahoře dvěma šesticípými hvězdami. Na svrchním okraji bronzovou arabeskou lemovaného štítu spočívá stříbrná hradební koruna s pěti viditelnými zuby. Tak je také znak v diplomu vymalován. Znakem se smrží byly ve Smržovce opatřeny i veřejné budovy a do nedávných dob se objevovala alespoň na gumových razítkách obce. Pro Smržovku byl ten znak zvolen velmi vhodně, jako znak mluvící neboť vyjadřuje svým obrazem české i německé jméno města.“¹²⁶

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ PULEC, Miloš: Smržovka v městském znaku in: *Mykologický sborník*, ročník XXXIV/1957-8.číslo 0 ,s. 7-10

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

5.3 Smržovské národopisné muzeum

Na počátku tohoto projektu stála Meissnerova záliba z jeho studentských let ve sbírání novinových výstřižků. Další podklady pro budoucí muzeální sbírku vzešly z Meissnerových aktivit při zachycování orální lidové tvorby, kdy mimo jiné zaznamenal určité fonetické zvláštnosti jazyka starousedlých obyvatel v různých oblastech.¹²⁷ Jednalo se o rozdíly ve vyslovování ostrého es v jedné oblasti, jako js, což znělo velmi dlouze, nebo o jiný případ, kde používali naopak krátkou variantu a psali místo ostrého s, dvě es. Dále někteří starousedlíci používali po vysloveném písmenku m ještě hlásku p. Mimo jiné zaznamenal mnoho pohádek, pověstí, básniček, říkadel, koled, zvyků a pranostik. Meissnerova národopisná sběratelská činnost vyústila do alokace cenné sbírky, jejíž obsah byl použit pro účely nově zřízeného muzea.¹²⁸

5.3.1 Založení první sbírky

První úvahy Meissnera o založení sbírky pocházejí z doby povýšení Smržovky na město, tedy z roku 1905. Meissner byl v této době mimořádně veřejně aktivní. Působil mimo jiné jako zapisovatel místní skupiny Horského spolku pro Ještědsko-Jizerské pohoří.¹²⁹ V rámci své funkce vyvíjel osvětovou činnost se záměrem povzbudit veřejnost, aby se více zajímala o místní dějiny a život lokality Smržovky. A proto jménem předsedy místního spolku se obrátil se svojí žádostí do místních novin, Gablonzer Tagblatt.¹³⁰ Žádal veřejnost o pomoc při vytváření první sbírky. Kolegové jako byl tehdejší starosta města Wilhelm Karl Posselt, ředitel školy Heinrich Schmidt, vedoucí obchodu Hans Hiersch a rytec Alexander Hartig zůstali Meissnerově nápadu zřídit muzejní sbírku za účelem výstavy nakloněni až do roku 1907, kdy se konala sumarizace a výsledky souborů sbírek etnologických a historických cenností byly uvítány jako velmi úspěšné.¹³¹ Expozice byla umístěna v otevřeně přístupné třídě, ale musela být kvůli rozvoji školy několikrát přesouvána z místnosti do místnosti, až se pro ni nakonec našlo stabilní umístění v podkroví budovy základní školy.¹³² Dále nejsou záznamy o nějakých změnách, nebo zániku vystavených předmětů.

V březnu 1912 reagoval tehdejší učitelský sbor na vyhlášku o novém školním plánu

¹²⁷ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 3, národopis, poznámky o různých typech zvuků výslovnosti hlásky

¹²⁸ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 43-51.

¹²⁹ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. č. 7. O národopisné výstavě

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. č. 7. O národopisné výstavě

¹³² Tamtéž

pro národní školy.¹³³ V něm stálo, že by vlastivěda měla zaujímat výsadní postavení v centru celé výuky. Meissner byl kolegy pověřen, aby se pokusil sestavit kolekci výukových materiálů, které by měly sloužit k názornému vyučování.¹³⁴ Takto se začalo pracovat na místní sbírce, jež měla sloužit primárně pro účely zkvalitnění výuky. S projektem sestavování ucelené kolekce sbírek pro žactvo pomáhal učitel Schneider a lékárník Dworschak. Instalovali ji do třídní místnosti, kterou dala škola za tímto účelem k dispozici.¹³⁵

5.3.2 Zakládání muzea

Založení muzea předcházela složitý vývoj, který byl popsán výše. Jak již bylo uvedeno, Meissner započal se zálibou ve sběratelství během studentských let a ne náhodou se mu během let podařilo nadchnout pro dobrou věc výbor města a naklonit si členy Horského spolku.

Dalo by se konstatovat, že výhradně na jeho podnět bylo založeno muzeum ve Smržovce. Nelehký začátek ohraničil projekt národopisná výstava. Závěrem 20. let byla zkompletována sada darů, jež poskytla řada štedrých dárců.¹³⁶ Nashromáždilo se mnoho starobylých cenností v podobě knih, deníků, nákresů spolu se starými domácími předměty i dávná výbava kostela. Obzvláště byla významná sbírka vzácných kusů knoflíků, která dokumentovala vývoj textilní výroby.¹³⁷ Přírůstek předmětů se navyšoval pozvolným tempem. V roce 1922 se městská rada usnesla na uvolnění určitého prostoru pro umístění sbírky, ale nakonec ze záměru sešlo.¹³⁸ Přestože vývoj vypadal v tuto dobu velmi nadějně, plány byly zmařeny a z důvodu nedořešeného výběru prostor se zpřístupnění veřejnosti sbírek oddálilo.¹³⁹ V protokolu výboru historiků pro založení muzea je možné dohledat další návrhy na realizaci muzea. Neshody mezi členy výboru panovaly ještě v závěru roku 1928, kdy měly být uvolněny prostory v městském domě. Nicméně nehledě na nepříznivé okolnosti Meissner tyto sbírky spolu s dobrovolníky upravoval do reprezentativní podoby a Zahajovací výstavu zorganizoval roku 1929. Tehdy se stal oficiálním správcem muzea.¹⁴⁰

Meissner litoval všech promeškaných let, kdy mohla být výstava zpřístupněna

¹³³ SOkA Jbc., f.Meissner, inv. č. 90, kart. č. 7. O národopisné výstavě

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ SOkAJbc., f.Meissner, inv. č.90 , kart. č. 7. O národopisné výstavě

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ SOkAJbc., f.Meissner, inv. č. 90 , kart. č. 7. O národopisné výstavě

¹⁴⁰ Tamtéž.

veřejnosti. Logická úvaha napovídá, že delší trvání expozice by způsobilo dosažení vyšší úrovně. O rok později byl Dr. Zieglem a Dr. Hartigem pořízen zběžný inventář. Vlastní katalogizace byla posunuta až do doby, kdy budou sbírky přeneseny a pohromadě umístěny v prostorách městského domu. Ještě rok po zahájení se jejich část nacházela mimo depozitní místnosti.¹⁴¹ V roce 1931 byly převzaty do úschovy Franzem Fellinghauerem. Jisté artikly, které scházely v depozitáři, například sbírka vzorků skleněných foukaných baněk od Franze Pohla, se zakoupila za přispění sponzorů. Meissner ještě doporučil, aby se pořídily a vhodně zasadily do staré rolnické světničky obrazy z jiřetínského dělnického domu č. 14. Jednalo se o pět maleb od malíře Josefa Pikory, které vlastnila majitelka smržovského kina, paní Feixová.

Historický výbor a výbor pro založení muzea skončil svoji činnost spolu se završením funkčního období městské rady města Smržovky. Za těchto okolností se očekávalo, že nově zvolené zastupitelstvo by si mohlo vzít za příklad případy jiných měst, kde výstavy běžně bývají předmětem zájmu radních. V nové radě města byl ustanoven Výbor pro založení muzea, ale nebyly schválené jeho stanovy.¹⁴² V roce 1931 se bezvysledně projednával návrh na umístění muzea v prvním patře radnice.¹⁴³

Příprava sbírek se po nějakou dobu plánovala a kolem roku 1937 byla naděje, že bude opět přístupná veřejnosti pod záštitnou německých muzeí.¹⁴⁴ Během válečných let nebyl na pořadu dne program příprav nějaké výstavy. Proto byly exempláře uschovány na půdě školy. Zdokumentovány byly snahy ředitele smržovské školy Františka Janků o založení muzea po skončení druhé světové války.¹⁴⁵ Později bylo Krajským národním výborem v Liberci nařízeno odevzdat sbírkové předměty Muzeu pro umělecký průmysl v Jablonci nad Nisou.¹⁴⁶ V létě roku 2003 byla v prvním patře budovy Záměčku otevřena výstavní síň. Zde bylo umístěno Muzeum místní historie, jež vystavilo část expozice věnovanou sklářské výrobě, jejíž součástí jsou i artikly, které ve 30. letech 20. století vítaly tehdejší návštěvníky. Tvůrci muzeum věnovali památce Josefa Meissnera.¹⁴⁷ V pravidelných obměnách přinášejí prostory v podkroví Záměčku různě tematicky zaměřené pohledy do

¹⁴¹ SOkA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. č. 7. O národopisné výstavě

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, s. 120

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, s. 120

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 180

dob minulých. V roce 2008 proběhla výstava zaměřená na osobu místního kronikáře Josefa Meissnera u příležitosti výročí 130 let od jeho narození.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Tamtéž.

5.4 Vedení kroniky

Kroniky obcí obecně zaujímají své významné místo v naší historii a jsou důležitým, někdy neprávem opomíjeným historickým pramenem. Jsou dokladem běhu dějinných událostí obce a mohou být vodítkem pro hodnocení jednotlivých epoch a událostí. Je sice pravdou, že někdy bychom se mohli setkat s tendenčně laděnými pasážemi ovlivněnými danou politickou situací a nepřesnostmi při vyhovování dodatečných záznamů s delší časovou odmlkou i řadu několika let, ale v případě práce kronikáře Josefa Meissnera si můžeme být jisti, že autor se vyvaroval vkládání subjektivních hodnocení faktů a že jeho písemný projev vykazuje známky pečlivého zkoumání situace z několika možných perspektiv.

Josef Meissner získával zkušenosti pro službu městu na pozici místního kronikáře velmi dlouho. Zprvu si vedl drobné útržkovité glosy o událostech bezprostředně zasahujících do jeho života, jako byla vojna, o jeho synkovi, Rudolfu Meissnerovi, jeho pokrocích a strastech na cestě životem, o počasí, pak pokračoval komentování událostí, které se dočetl v Gablonzer Tagblatt, kde vystříhoval to nejzajímavější, a doplňoval o další souvislosti, až po pravidelný výpis zajímavostí, které se udály ve Smržovce. Až když postupně nashromáždil určité množství materiálů, začal tyto útržky ručně zapisovat do deníku. Pravidelně psal malou kroniku své rodiny se záměrem odkázat svým dětem paměti, což se mu stalo průpravou k psaní kroniky obecní.

Kronikářem pro smržovské muzeum se oficiálně stal 3. června roku 1927, kdy byl do úřadu slavnostně jmenován Rudolfem Schöffelem, jedním z místních radních. Převzal tuto úlohu po žurnalistovi Ottu Wilhelmu Feixovi.¹⁴⁹ V rozpětí let 1928-1935 se zachovaly výstřižky z německých místních novin pečlivě svázané do mohutných knih.¹⁵⁰ Jednalo se o podklady, které byly používány v souvislosti s tvorbou místní kroniky.

Obsah zápisů do kroniky může být různý. Cenným se může stát připomenutí nejvýznamnějších celostátních nebo regionálních událostí, které ovlivnily v průběhu roku život v obci a jak na ně obyvatelé reagovali. Běžně se zaznamenávají náhlé klimatické změny, natalita a mortalita obyvatelstva, obecní záležitosti, hospodaření obce a hospodářský život obce, výstavba a úprava obecních objektů, kulturní život v obci a zprávy z oblasti školství. V případě Meissnerova výběru témat, o nichž psal, oproti jiným

¹⁴⁹ KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 81

¹⁵⁰ SOKA Jbc.,f. Meissner, inv. č. 90, kart. č. 31, Výstřižky z novin

kronikám, byl záběr velmi široký a svědčí o jeho precizním stylu záznamu. Psal například o disciplinární komisi městského úřadu ve Smržovce, aktualizoval prameny o rychtářích, pozoruhodný je soupis soudců působících v obci, uvedl chronologicky řazený seznam soudců zpětně až k roku 1647. Popisoval právní řád města, údaje o střelnici. V souvislosti se sčítáním lidu roku 1930 zavedl pečlivý záznam o přírůstku a úbytku obyvatel, druhy národnosti, jež se vyskytovaly v obci, jakého vyznání byly obyvatelé, stav domů a bytů na Smržovce a přehled různých řemesel, a povolání, která jsou zastoupena v obci.

Některé zprávy, úvahy a události jsou svědectvím o tom, jakými problémy se společnost potýkala a jak se tehdejší vedení snažilo nebo také nesnažilo vzniklé nepříjemnosti řešit. Objevuje se zde cit pro otázky sociálního rázu, protože jako chudý člověk lépe chápal palčivé problémy prostých lidí.

Ovšem po převzetí úřadu pod křídla zastánců a sympatizantů s henleinovskými straníky v závěru 30. let 20. století se Meissnerova situace začínala obracet k horšímu.¹⁵¹ Na jaře 1934 byla ustavena ve Smržovce místní organizace Sudetendeutsche Partei, což se projevilo už v parlamentních volbách v roce 1935.¹⁵² Volby konané 19. května 1935 Meissner zaznamenal v pamětní knize přehlednou tabulkou stran a jejich získaných hlasů.¹⁵³ Obecní volby o rok později dopadly jednoznačně ve prospěch SdP a správa města se v lednu roku 1937 dostala do rukou člena SdP, starosty Franze Fellinghauera.¹⁵⁴ Jistě si Meissner chtěl zachovat svůj nepokřivený pohled na dějiny města. Tato upřímná, neoblomná charakterní osoba by se jen těžko srovnávala s dikcí úředního nařízení o čem psát a jaké stanovisko k tomu zaujmout. Proto koncem roku 1935 složil svoji funkci místního kronikáře dobrovolně.¹⁵⁵ Na jeho místo byl dosazen bankovní úředník Josef Schöler, jež se v líčení nadcházejících událostí netajil svým fanatismem, čímž zápisy v kronice ztrácejí na věrohodnosti.¹⁵⁶

Zápisy o okupační době ve Smržovce byly sepsány Meissnerem v retrospektivním záznamu. Byl po válce požádán Městským národním výborem ve Smržovce. Závěrem roku

¹⁵¹ KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, s. 121

¹⁵² Tamtéž., s. 123

¹⁵³ Městský úřad Smržovka, Gedekenbuch der Stadt Morchenstern I. s. 377

¹⁵⁴ KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, s. 123

¹⁵⁵ Tamtéž., s. 121

¹⁵⁶ Tamtéž., s. 124

1946 tak zpětně sepsal dobu okupace v regionu.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Tamtéž.

5.5 Meissner jako badatel a autor

Znatelně větší časový prostor pro práci v oblasti zkoumání historických archiválií byl Meissnerovi vyhraněn za doby formování československého státu. Předčasná penze mu dovolovala vyplňovat život studiem literatury a archiválií. Již dříve se zaměřoval na data z matrik, později tyto nashromážděné materiály použil k sestavování řady genealogických studií. Psal o různých osobnostech význačných pro daný region. Své práce doplňoval rodokmeny.¹⁵⁸

Uveřejnil nejstarší údaje z matrik farního obvodu Bzí, Smržovky, Jablonce nad Nisou, Rychnova nad Nisou a Držkova. Podařilo se mu zveřejnit první soupis obyvatel, berní rulu z roku 1654 a tereziánský katastr z roku 1748, u něhož se zaměřil na oblast Smržovského panství a jemu přidruženého okolí místních obcí.¹⁵⁹ Doplnil údaje o drobné příspěvky, jež uvádí čtenáře v kontext dané doby a také o statisticko-topografická data, jako jsou například osídlení, původ jmen obcí a hospodaření v nich.¹⁶⁰

5.5.1 Dějiny průmyslu ve Smržovce a v jejím okolí

Z hlediska hospodářských dějin lze jeho práci rozčlenit do čtyř tematických celků, kdy bylo jeho badatelské úsilí zacíleno na dějiny sklářského, bižuterního, textilního a dřevozpracujícího průmyslu.

5.5.1.1 Dřevozpracující průmysl

Dějiny dřevozpracujícího průmyslu jsou základním těžištěm pro rozvoj další hospodářské činnosti. Dostatek paliva pro sklářský a bižuterní průmysl byl pro hospodářský růst velice důležitý. Smržovka měla tři nejvýznačnější podniky. Josef Meissner vypracoval dílo O lesích a lesnické práci „*Vom Waldeund der Waldwirtschaft*.“ Konkrétně v produkci dřeva vynikala továrna na výrobu dřevěných perliček Jana Schowanka z Albrechtic. Dále výroba dřevěných kartiček Antonína Peška a firma Johana Josefa Weigela, která dodávala dřevěné knížky, určené pro cenné papírové kartičky.

5.5.1.2 Textilní průmysl

Máme-li se zabývat textilním průmyslem, stěžejní pro ono odvětví byla důležitá produkce sukna. Na výrobu látky se používal len, jehož obchodováním v kraji proslul

¹⁵⁸ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 72-73, Genealogické studie.

¹⁵⁹ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 21-23.

¹⁶⁰ Tamtéž.

František Antonín Střížka z Horní Branné. Meissner utřídil jeho obchodní korespondenci a vydal ji pod názvem *Ein Beitrag zur Geschichte des Leinenhandelsim Reisingebirge*.

5.5.1.3 Sklářský průmysl a výroba bižuterie

Mezi tradiční a nejrozvinutější odvětví českého spotřebního průmyslu patřilo zboží z továren na výrobu bižuterie a skla. Sklářství zapustilo kořeny ve Smržovce koncem 17. století.¹⁶¹ Josef Meissner tomuto odvětví věnoval značnou pozornost. Není divu, jeho švagr, Hugo Vorbach se věnoval exportu krystalexie, skleněných kroužků a perlí.¹⁶² Nejvíce jej však inspiroval jeho kolega a dlouholetý kamarád, starosta města Jablonce nad Nisou Karl Robert Fischer z Lučan. Důkladně spolu probádali dějiny sklářského průmyslu v regionu Jablonecka.

Meissner pohlíží na výrobu skla z širší perspektivy. Jedná se o rozsáhlé dílo, které je děleno na čtrnáct částí, a popisuje vývoj jednotlivých sklářských rodů působících v jabloneckém okrese.¹⁶³ Sklářské výrobní postupy se předávaly z generace na generaci a jednotlivé podnikatelské rodiny se zaměřovaly na určitý druh zpracování sklářské industrie. Technologické postupy se odlišovaly. Jinak probíhala výroba ručně zhotovených skleněných nádob a jinak postupoval podnik při výrobě závěsných lustrů.

Dílo o rodině Dresslerů

První sklárnu ve Smržovce nechal postavit Konrad Dressler roku 1929.¹⁶⁴ Měl již zkušenosti v tomto oboru během spolupůsobení ve sklárně s Ernstem Schiketanzem v Albrechticích v Jizerských horách. V nově postavené továrně se vyrábělo tyčové sklo pro výrobu bižuterie a lampových tyčinek.¹⁶⁵ Ředitel této výroby byl inženýrem chemie, který objevil sklovinu typu Mondschein a odstíny perleťové či saténové barvy.¹⁶⁶ Ve 30. letech začal spolupracovat s železnobrodskou sklářskou školou, které dodával rozmanité skleněné polotovary. Konrad Dressler se v roce 1949 odstěhoval do Kaufbeuren v Bavorsku. Zde založil se zetěm novou sklárnu.¹⁶⁷

¹⁶¹ KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, Liberec 2010 s. 116

¹⁶² Tamtéž., s. 117

¹⁶³ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 7, 8

¹⁶⁴ KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, Liberec 2010, s. 116

¹⁶⁵ Tamtéž., s. 116

¹⁶⁶ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 7, 8

¹⁶⁷ KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec:

Dílo o rodu Weiskopf

Meissnerova práce s názvem „*Weiskopf Hartwig spolu se syny*“ pojednává o smržovském lékaři Hartwigu Weiskopf, který v padesátých letech 19. století přišel na způsob vnitřního stříbření dutých perliček studenou cestou.¹⁶⁸ Jeho syn úspěšně prováděl pokusné irizování skla. “

Jsou zde popsány různé technologické postupy potřebné pro výrobu sklářské industrie včetně toho, jak velkou plicní kapacitou musí sklář při nádechu disponovat, aby vdechem bylo dosaženo kýženého výsledku.¹⁶⁹ Hartwig Weiskopf ve své pokusné laboratoři jako první v Čechách přišel na složení benátského avanturinového skla, důležitého pro výrobu perliček.¹⁷⁰ Jeho nejstarší syn Paul, vědec a experimentátor v oblasti irizování na skleněné bižuterii se angažoval ve smržovském průmyslovém spolku. Paul založil chemickou továrnu na Smržovce.¹⁷¹ Nejmladší ze tří synů Hartwiga Weiskopfa. Iwan Weiskopf vystudoval medicínu a specializoval se ve své soukromé praxi na nemoci, které provázely skláře, jako je tuberkulóza a jiné poruchy související s dýchacím ústrojím.¹⁷² Po smrti bratra Paula Iwan převzal firmu a přejmenoval ji na Chemische Fabrik Morchenstern Dr. Weiskopf & Co. Nechal si patentovat zcela nový technologický postup výroby banglí typu vinutého náramkového kroužku. MUDr. Iwan Weiskopf byl také členem smržovského zastupitelstva ve funkci obecního rady.¹⁷³ Jeho jedinečná sbírka skleněných knoflíků je dnes k vidění v jabloneckém Muzeu skla a bižuterie.

Meissner o rodu Jäckel

„*Broušené sklo v Jizerských horách*“ je Meissnerova práce věnovaná zakladateli smržovské rafinerie Siegmundovi Jäckelovi. Od roku 1868 se jeho podnik věnoval výrobě skleněného zboží, knoflíků, bižuterních kamenů a krystalerii.¹⁷⁴ Svému synu Erhardovi odkázal brusírnu spolu s ryteckou, malířskou a pozlacovačskou dílnou. Své výrobky firma exportovala po Evropě, Americe i Austrálii.¹⁷⁵

Roman Karpáš - RK, 2010, Liberec 2010 s. 116.

¹⁶⁸ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 7.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ KARPÁŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, s. 93.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 93

¹⁷² SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 7.

¹⁷³ KARPÁŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, s. 94.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Tamtéž., s. 119.

O rodině Schönbeck

K významným podnikatelským rodinám patřili Schönbeckovi.¹⁷⁶ Adolf Schönbek se váže ke Smržovce jako člen obecního smržovského zastupitelstva v letech 1876-1892. Původem pocházel z Kroměříže a Smržovku navštěvoval jako obchodník, který prodával zboží moravské firmy S. Reich & Co, která umístila svůj sklad s tyčovým a tabulkovým sklem spolu s lampovými cylindry ve Smržovce.¹⁷⁷ Roku 1870 si Adolf Schönbek založil na Smržovce svoji vlastní firmu, která se věnovala krystalérii a lustrovému sklu. Jeho podnikem kompletovaná svítidla a lustry zazářily na výstavě ve Vídni roku 1873.¹⁷⁸ Roku 1898 postavil v Kamenickém Šenově továrnu na kompletování lustrů a vyhotovoval na objednávku i kopie historických lustrů. Meissner o něm píše jako o mecenáši různých veřejně prospěšných a humanitárních akcí ve městě.¹⁷⁹ Jeho syn Julius Schönbeck přednášel pro místní skupinu Volné myšlenky.

5.5.2 Genealogické studie

Je sice pravdou, že mnohdy genealogické studie mohly být výchozím bodem pro detailnější zkoumání historie vývoje jednotlivých podniků, ale i přesto je vhodné zařadit tuto podkapitolu. Seznam zakázek pro genealogické studie se totiž lišil od seznamu dějin podniků na Smržovce. Dějiny podniků byly mimo jiné ve větší míře psány na zakázku Národního technického muzea. Aby si usnadnil práci při rodokmenovém bádání, vyjmul Meissner podle odvodů dávek z berní ruly přehled o pánech a poddaných. Tato data zveřejnil v práci Unser Isergebirge.¹⁸⁰ První rodokmenovou knihu, jakou kdy vytvořil, byla psána na Broumovsku. Zde pátral po svých předcích.¹⁸¹

¹⁷⁶ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 7.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpáš - RK, 2010, s. 95

¹⁷⁹ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 7

¹⁸⁰ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 68 Unser Isergebirge.

¹⁸¹ SOKA Jbc., f. Meissner, inv. č. 90, kart. 2. Genealogická studie rodiny Maychsnerů.

VI Přehled Meissnerových děl

1. Vydaná díla

PULZ, Karl, MEIßNER, Josef a WEBER, Rudolf: *Arnau an der Elbe*. Reichenberg: Gebrüder Stiepel Ges., cca 1937. 15 s.

MEIßNER, Josef - RECKZIEGEL, Bruno.: *Die Besiedelung des Bezirkes Gablonz an der Neiße in Nordböhmen (Sudetenland)*. Schwäbisch Gmünd: Leutelt-Gesellschaft, 1996. 180 s.

MEIßNER, Josef. *Gablonz a. N.: Der Grundplan. Zur Besitzgeschuchte der Stammgüter von 1608-1713*

MEIßNER, Josef. *Sage und Brauch aus dem Isergebirge*, 116 s.

SEIBT, Anton a MEIßNER, Josef. *Gedenkbuch*. 124 s

2. Díla nevydaná

Das Grundbuch von Georgenthal 1707 (1908)

Die Gründung der Orte Dessendorf und Marienberg (1910)

Sammlungsbuch des Joh. Josef Weigel über Gebräuche der Papiermacher Gesselschaft (1911)

Ein Walenbüchlerin aus dem Isergebirge (1912)

Der Teufel im Volksglauben der Isergebirge (1912)

Doktor Johann Faustens Mirakul-Kunst und Wunderbuch oder seine eigene Handschrift gennant der dreifache Höllenzwang (1912)

Gedenkbuch des Ortsrichters Anton Seibt, Ober Maxdorf (1912)

Josef Pochmanns Aufzeichnungen zur heimischen Orst-und Industrie Geschichte (1913)

Die Marienberger Bauden (1913)

Die Morchensterner Schenken (1913)

Die Wiese-Mühle im Morchenstern (1924)

Die Steuerrolle 1654 (1925)

Der erste Theresianische Rustikal Kataster (1926)

Lossage des Michel Kaulfuss von Morchenstern Bemerkunden zu einer Reise nach dem Isergebirge 1794 (1925-1926)

Aus dem Nachlasse des Dorfschneiders Josef Prediger (1926)
Die Sichrower Hofhaltung von 1736-1737 (1927-1928)
Die Not und Sterberjahre 1771 und 1772 auf der Morchensterner Herrschaft (1927)
Zur statistisch topografischen Beschreibung der Herrschaft Morchenstern (1928)
Das Jahr 1848 im Isergebirge (1928)
Wahlakten – Separat Protokoll (1928)
Morchensterner Weberrevolte 1848 (1928)
Parlamentswahlen (1928)
Die Nachorder kommen (1928)
Die Glashändlerfamilie Staffen in Morchenstern (1928)
Die Ausgaben für den Bau der katholischen Kirche im Morchenstern (1929)
Der Gründer der Georgenthaler Volksschule Ignaz Seibt (1929)
Die Kimeskeule (1930)
Die Gründung Polauns 1689-1708 (1932)
Josef Hübner, ein Wohltäter der Stadt Gablonz und die Geschichte einer Stadt
Gablonz und die Geschichte einer alten Gablonzer Familie (1933)
Geburtsverfassung der Kriesdorfer Kantoren Schwertner und Herrmann (1933)
Mitteilungen des Verreines für Heimatkunde der Bezirke Böh. Aicha Friedland,
Gablonz, Kratzau, Reichenberg, Röchlitz und Tannwald (1933)

VII Závěr

Osobnost Josefa Meissnera zasluhuje pozornost pro velký rozsah jeho díla a působení jednak pro své veřejně prospěšné aktivity, jednak se jednalo o člověka, který neváhal pomoci druhým. Pro místní občany Smržovky se stal autoritou, pro svou šíři veřejného působení byl vyhledáván význačnými představiteli města, které jej mnohdy žádaly o rady. V rámci svého politického působení v meziválečné době byl členem několika městských komisí. Do historie města se zapsal i jako její místní kronikář.

Zvláštní pozornost si nepochybně zaslouží Meissnerovy názory a postoje k veřejným záležitostem. Ve své pedagogické činnosti projevoval pokrokové názory na školní vyučování, kdy nesouhlasil, aby se učitelé museli příliš podřizovat církevním institucím, razil teorii výuky s charakterem pro praktické její využití v životě jedince.

Ve svém politickém působení před první světovou válkou se vyhraňoval v rámci německé komunity proti radikálům a zároveň se angažoval ve prospěch sjednocení politických reprezentantů místních Němců, aby se mohli lépe vyrovnat s narůstajícím vlivem české národnosti. Po první světové válce a za vzniku Československé republiky se jeho politické cítění ubíralo více do levicově orientovaných politických stran. Nejprve byl členem sociální demokracie, poté v roce 1921 vstoupil do komunistické strany. V činnosti Josefa Meissnera můžeme spatřovat sociální aspekt a to jak v rámci dělnického spolku Arbeiterheim a také při pomoci prostřednictvím organizace vydávání pohlednic na pomoc obětem přírodního neštěstí.

Za hlavní přínos jeho vědecké práce bych označila Meissnerovo úsilí o vznik sbírky artefaktů vztahujících se k lokální historii. Ta měla být původně použita pouze pro účely školního vyučování jako výukový materiál pro žáky. Následně ji přeměnil do podoby výstavy a později z nashromážděných artefaktů vytvořil muzeum města Smržovky.

Mezi významné vlastnosti, kterými se Meissner vyznačoval, lze nepochybně počítat i jeho antifašistický postoj, který byl v rámci německé národnostní skupiny ve své době menšinový. Pro svůj názor byl vystavován nelehké situaci, podle svých slov musel ve válečných letech vykonávat ponižující práce jako obecní sluha.

Za zajímavou považuji rozporuplnou situaci německých antifašistů. Příkladem toho je osud Josefa Meissnera, který byl předválečným členem komunistické strany, přesto přišel o majetek a nebylo mu nikdy povoleno vycestovat za svým synem a přáteli do Spolkové republiky Německo.

Z hlediska jeho vědecké badatelské činnosti, zanechal Josef Meissner nepochybně zajímavý odkaz v podobě pečlivě zmapovaných informací v rukopisech o jabloneckém regionu týkající se historie průmyslu a s ním souvisejících podniků. Publikoval studie místní etnografii, sesbíral doklady o dochované ústně tradované místní lidové slovesnosti, které pak zveřejnil. Za jeho největší přínos bych si dovolila považovat Kroniku města Smržovky včetně výstřižků z novin, přípravu výstavy a podíl na založení základů muzea.

VIII. Obrazová příloha

1.- JOSEF MEISSNER ZA PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY	12
2. - MEISSNEROVA JEDNOTKA ZA PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY	14
3.- DŮM MANŽELŮ MEISSNEROVÝCH VE SMRŽOVCE, NÁDRAŽNÍ ULICE Č. 765	15
4. - ZAHAJOVACÍ VÝSTAVA ROK 1929.....	16
5.- POHLEDNICE PONIČENÉHO DOMU VLIVEM SESUVU PŮDY, ČESKÝ RÁJ.	220
6.-POHLEDNICE SKALNÍHO MASIVU V ČESKÉM RÁJI.	22
7. -RODINNÁ OSLAVA U MLADÝCH MANŽELŮ RUDOLFA A ADÉLY MEISSNEROVÝCH	22
8. – MANŽELÉ MEISSNEROVI V BYTĚ Č. 765	24
9. – PARTE.....	26
10. - RUDOLF, JOSEF A RÓZA MEISSNEROVI.....	33
11.- DOČASNÁ LEGITIMACE JOSEFA MEISSNERA DOKLÁDAJÍCÍ JEHO ANTIFAŠISTICKÝ POSTOJ.....	36
12.- DOČASNÁ LEGITIMACE RŮŽENY MEISSNEROVÉ DOKLÁDAJÍCÍ JEJÍ ANTIFAŠISTICKÝ POSTOJ.....	37

XI. Seznam použité literatury

7.1 Prameny

7.1.1 Prameny archivní povahy

Státní okresní archiv v Jablonci nad Nisou, Meissner, Josef – osobní pozůstalost,
Smržovka ev. č. 2404, f. 983, ev. č. 461, signatura 090

Isergebirgs Museum Neugablonz, *f. Meissner, Josef, Tagebuch von Meissner* Band II.
1916-1918, inv. č. A3 1011, 89 s.

IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch von J. Meissner, Band III. 1914-1918, inv. č. A3 1012, ,
304 s.

IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch von J. Meissner, Band IV.,

IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch von J. Meissner, Band V. 1926-1931, inv. č. A3 1014,
237 s.

IMN, f. Meissner, Josef, Tagebuch von J. Meissner, band VI. 1931- 1945, inv. č. A3 1015,
132 s.

7.1.2 Tiskem vydaný pramen

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka - PAŽOUT, Jaroslav. *Odsunutí hrdinové: faksimilová edice dokumentů*. Praha: Národní archiv, 2008, 25, 27 p. ISBN 978-808-6712-666

7.1.3 Edice dokumentů

ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. 1. vyd. Středokluky: Susa, 2010, ISBN 808605768223

7.1.4 Dobová periodika

Gablonzer Tagblatt. Gablonz a. N.: Emil Böhme, 1892-1941

Morchenstern-Tannwalder Nachrichten: deutschnationale Zeitung für den Gerichtsbezirk Tannwald, das Kamnitz und Dessenthal. Gablonz a. d. N.: Emil Kutschka, 1900-1915.

Stráž severu: deník Národní fronty v českém pohraničí. Liberec: Akční výbor Národní fronty v Liberci, 1945-1952

7.1.5 Rozhovory s pamětníky

BITMAN, Julius.: Smržovka, 6. ledna 2012

LASTOVKA, Brigitte.: Kaufbeuren, BRD, 17. dubna 2012

7.2 Literatura

HAHNOVÁ, Eva. *Sudetoněmecký problém: obtížné loučení s minulostí*. 2., rozš. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, 1999. 377 s. ISBN 80-86067-38-6

JANČÍK, Drahomír. *Nacionalismus zvaný hospodářský: střety a zápasy o nacionální emancipaci/převahu v českých zemích (1859-1945)*. 1. vyd. Editor Eduard Kubů. Praha: Dokořán, 2011, 735 s. Bod (Dokořán). ISBN 978-807-3633-516.

KARPAŠ, Roman a Rudolf ANDĚL. *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Vyd. 1. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, 255 s. ISBN 978-80-87100-13-4.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky, 1918-1938: díl 1 Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000-2003, 3 v. ISBN 80727711913.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky, 1918-1938: díl 2. Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930 - 1935)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000-2003, 3 v. ISBN 80727711913.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky, 1918-1938: díl 3. O přežití a o život (1936-1938)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000-2003, 3 v. ISBN 80727711913.

KOKOŠKA, Stanislav, Thomas OELLERMANN a Alena EINHORNOVÁ. *Sudetští Němci proti Hitlerovi: sborník německých odborných studií*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008, 231 p. ISBN 978-807-2851-010.

KŘEN, Jan. *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780-1918*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1990, s. 508 ISBN 80-200-0337-1.

MALÍŘ, Jiří a Pavel MAREK. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*. Brno: Doplněk, 2005, 1021 s. ISBN 80-723-9180-1.

NOVÝ, Petr, Jaroslav LUBAS a Zbyněk ČERNÝ. *Historie a současnost podnikání na Jablonecku, Tanvaldsku a Železnobrodsku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2007, 263 s. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 978-80-86699-49-3.

RADVANSKÝ, Zdeněk -Václav KURAL. „Sudety“ *pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem: Albis International, 2002, 547 s., ISBN 80-860-6766-1.

RUPNIK, Jacques. *Dějiny Komunistické strany Československa*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 284 s. ISBN 80-200-0957-4.

SPURNÝ, Matěj. *Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*. 1. vyd. Editor Eduard Kubů. Praha: Antikomplex, 2011, 373 s. Bod (Dokořán). ISBN 978-809-0442-139.

URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1982. 690 s

ZIMMERMANN, Volker a Petr DVOŘÁČEK. *Sudetští Němci v nacistickém státě: politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945)*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Argo, 2001, 577 p. ISBN 80-720-3390-5.

OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky: díl 3. O přežití a o život (1936-1938)*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, 359 s. Knižnice Společnosti Edvarda Beneše, sv. 40. ISBN 978-808-6107-479.

ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné sousedství Čechů a Němců*. 1. české vyd. Překlad Eva Pátková. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 2012, 263 s. ISBN 978-808-6142-456.